

LYS

Tarih

---

*ÇAĞDAŞ TÜRK VE
DÜNYA TARİHİ*

NAYİM ÜNGÖR

www.nayim.org

LYS ÇAĞDAŞ TÜRK VE DÜNYA TARİHİ

KONU ANLATIM

NAYİM ÜNGÖR

LYS Tarih Sorularının Dağılımı

LYS Tarih Sınav soruları 2010'dan itibaren incelendiğinde ciddi bir değişim olduğu hemen göze çarpmaktadır. 2010 ve 2011 yıllarında çıkan sorulara baktığımızda sınav iki ana bölümde incelenebilir. Birincisi baştan sona Türk Tarihi ile ilgili sorular ikincisi ise Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ile ilgili sorular. Birinci bölümde Orta Asya Türk Tarihi, Türk İslam Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Seçmeli Tarih dersi olarak okutulan Türk Dünyası Kültür ve Medeniyet konuları ağırlıktaydı. İkinci bölümde ise doğrudan doğruya Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi konuları.

2010 ve 2011 sınavında Türk Tarihi ile ilgili 29 soru çıkmışken Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ile ilgili 15 soru çıkmıştır.

2012 sınavında Türk Tarihi ile ilgili 19 soru çıkmışken Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ile ilgili 21 soru çıkmıştır. Burada ilk değişiklik gerçekleşmiş ve 2010 ve 2011'de hiç sorulmayan Avrupa Tarihi konularından tam 4 soru çıkmıştır.

2013 sınavında ise ÖSYM radikal bir değişikliğe gitmiştir. LYS Tarih öğrencisinin YGS Tarih konularını zaten bilmesi gerektiği düşüncesinden hareket ederek daha önce sorulmayan bir çok konudan soru sorarak olayı daha da zor hale getirmiştir. Bu sınavda bütün Türk Tarihi konularından 20 soru Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi konularından ise 12 soru çıkmıştır. Fakat kalan sorular neredeyse YGS Tarih alanındaki diğer bölümlere dağıtılmıştır. Örneğin Tarih Bilimine Girişten 1, Medeniyetlerden 1, İslam Tarihinden 2, Avrupa Tarihinden 2, İnkılap Tarihinden ise 6 soru sormuştur. Bu da LYS Tarih öğrencisinin YGS Tarih konularını da belirli bir seviyede bilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

2014 ve 2015 sınavlarında bildiğiniz gibi sınırlı sayıda soru açıklandı.

2014 yılında açıklanan 9 sorunun dağılımı şu şekilde olmuştur: Medeniyetler 1, Türk Tarihi 4, Avrupa Tarihi 1, İnkılap Tarihi 2, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi 1 olmuştur.

2015 yılındaki soru dağılımı ise Medeniyetler 1, Türk Tarihi 4, İnkılap Tarihi 2, Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi 2 şeklinde olmuştur.

Son iki yılın sorularına bakıldığında 2013 kriterlerinin devam ettirildiği rahatlıkla söylenebilir. Bu durumda LYS öğrencisi Türk Tarihi ve Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi konularını ağırlıklı olarak bilmek koşuluyla lisede gördüğü tüm konulardan sorumlu olacaktır ve bunları çalışması gerekecektir. Soru dağılımında 2013 dağılımı esas alınmalıdır.

Bu konu anlatımımızda liselerde okutulan Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi konuları müfredata uygun bir şekilde anlatılmıştır. Bu ders konuları sadece LYS'de sorulduğu için LYS açısından özel öneme sahiptir. Mutlaka ciddi bir şekilde çalışılması gerekir. LYS açısından bu özetin tamamlayıcısı olarak YGS Tarih özetimiz ve Türk Kültür ve Medeniyet Tarihi özetimiz de mutlaka çalışılmalıdır. Başarılar.

Monroe Doktrini 1823

- ABD başkanı Monroe tarafından açıklanan ve ülkesinin dış politikasını belirleyen ilkeleridir.
1. ABD, Avrupalı devletlerin Amerika kıtasında sömürgecilik faaliyetleri yürütmesine ve kendi çıkarlarına uygun politikalar uygulamasına karşıdır.
  2. ABD, Avrupalı devletlerin arasındaki sorunlara, savaşlara ve politikalara karışmaz.
- Yalnızlık politikası denilen bu duruş I.Dünya Savaşı sırasında kısa bir süre uygulanmamıştır.
  - ABD bu politikayı II.Dünya Savaşı ile birlikte tamamen terk etmiştir.

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisiyle, ABD dış politikasında, Avrupa'nın kendi kıtasına karışmaması, buna karşılık kendisinin de Avrupa sorunları ve diplomasinden uzak durması esasları belirlenmiştir?

- A) Monreo Doktrini
- B) Eisenhovver Doktrini
- C)Truman Doktrini
- D)Wilson ilkeleri
- E) Balfour Deklarasyonu

I.Dünya Savaşının Sonuçları

- Devletler arası dengeler bozuldu.
- İmparatorluklar yıkıldı.
- Yeni devletler kuruldu.
- Yeni rejimler ortaya çıktı. (Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm, Rusya'da Komünizm ve Türkiye'de Cumhuriyet)
- Ağır antlaşmalar yeni savaşlara sebep oldu. (Versay-II.Dünya savaşı, Mondros- Kurtuluş sav.)
- Silah sanayii daha da gelişti.
- Bazı devletler ekonomik olarak çöktü.
- Sömürgecilik, Mandacılık adı altında daha da yayıldı.
- Osmanlı devleti Anadolu'ya çekildi.
- ABD savaşın bitiminden sonra Yalnızlık politikasına geri dönmüştür.
- **İngiltere** sömürgelerini koruyup rakiplerini safdışı bırakarak dünyanın en etkin gücü olmayı sürdürdü.
- **Fransa** sınırlarını güven altına alıp sömürgelerini koruyarak savaştan karlı ayrıldı.
- **İtalya** Akdeniz'de güçlendi fakat İngiltere ve Fransa ile sorunlar yaşamaya başladı.
- **Japonya** Uzak Doğu'da daha da güçlendi.

Paris Barış Konferansı 18 Ocak 1919

- ABD,İngiltere,Fransa,İtalya ve Japonya tarafından toplanmıştır.

Amaçlar:

- Rusya'ya verilen yerlerin yeniden paylaşımı
- Milletler Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamak
- Barış antlaşmalarının esaslarını belirlemek

Sonuçlar:

- Milletler Cemiyeti'nin kurulması kesinleşti.
- İngiltere konferans sırasında Batı Anadolu'nun İtalya gibi güçlü bir devlet elinde bulunmasına karşı çıktı.
- Batı Anadolu İtalya'dan alınarak Yunanistan'a verildi.
- İtilaf devletleri arasında ilk görüş ayrılıkları çıktı.
- Barış antlaşmalarının esasları belirlendi.
- Avrupa'nın siyasi haritası yeniden çizildi.
- Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı ve Rus imparatorlukları parçalandı.
- Yugoslavya, Polonya, Çekoslovakya, Litvanya, Letonya, Estonya, ve Finlandiya gibi devletler kuruldu.

BARIŞ ANTLAŞMALARI

Versay Antlaşması 28 Haziran 1919

- Almanya ile imzalanmıştır.
  - Alsas-Loren bölgesi Fransa'ya verilmiştir.
  - Polonya, Belçika ve Çekoslovakya'ya bazı topraklarını bırakmıştır.
  - Almanya tüm sömürgelerini kaybetmiştir.
  - Ordu 100 bin kişi ile sınırlandırılmıştır.
  - Çok ağır ekonomik yükümlülükler getirilmiştir.
  - Almanya savaş tazminatı ödeyecektir.
- Not:Bu ağır şartlı antlaşma Almanya'da rejimin değişmesine ve II.Dünya savaşının çıkmasına ortam hazırlamıştır.*

Saint Germain Antlaşması 10 Eylül 1919

- Avusturya ile imzalanmıştır.
- Avusturya-Macaristan imparatorluğu parçalanarak Yugoslavya, Çekoslovakya ve Macaristan devletleri kuruldu.
- Avusturya savaş tazminatı ödeyecek ve ordusu 30 bin kişi ile sınırlandırılacaktı.
- Almanya ile ittifak yapması yasaklandı.

Növyi Antlaşması 27 Kasım 1919

- Bulgaristan ile yapıldı.
- Trakya toprakları Yunanistan'a verildi.
- Ege denizi ile bağlantısı kesildi.
- Ordusu 25 bin kişi ile sınırlandırıldı.

Triyanon Antlaşması 6 Haziran 1920

- Macaristan ile yapıldı.
- Çevre ülkeler olan Yugoslavya, Romanya ve Çekoslovakya'ya bazı topraklarını bıraktı.
- Ordusu 35 bin kişi ile sınırlandı.

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920

- Osmanlı devleti ile yapılmıştır.
- Osmanlı toprakları İtilaf devletleri arasında paylaşılmıştır.
- Kapitülasyonların devam etmesi kararlaştırılmıştır.
- Ordu 50 bin kişi ile sınırlandırılmıştır.
- Azınlıklara geniş haklar tanınmıştır.

Not: Antlaşmanın gecikmesinin sebebi toprakları paylaşmada çıkan anlaşmazlıklardır.

Sovyetler Birliği

Bolşevik İhtilalinin Sebepleri:

- I. Dünya savaşının olumsuz etkileri
- Hayat şartlarının ağırlaşması
- Ekonomik zorluklar ve işsizlik
- Yolsuzluk ve vurgunlar
- Askerden kaçışların artması
- Bolşeviklere halk ve ordu tarafından destek verilmesi.

Bolşevik İhtilali

- 1917 başlarında ülkedeki durumun kötüleşmesi üzerine Çar II. Nikola tahtı bıraktı.
- Duma (Meclis) tarafından geçici bir hükümet kuruldu.
- Fakat savaşın yıkıcı etkisi hükümetin iş yapamaz duruma gelmesine neden olmuştu.
- Bu dönemde “Barış,toprak,ekmek” vaadeden Bolşevikler güç kazanmaya devam etti.
- Bolşevikler Lenin önderliğinde Ekim 1917’de yönetimi ele geçirdi.

Lenin Dönemi

- Lenin 3 Mart 1918’de Brest-Litovsk antlaşması ile savaştan çekildi.
- Çar yanlısı “Beyaz Ordu” ile 3 yıl süren kanlı iç savaş ülkede yıkıma neden oldu.
- Lenin bu durumu düzeltmek için NEP denilen yeni ekonomi politikasını ilan etti (1921)
- 1 Ocak 1923’de Rus İmparatorluğu SSCB adını aldı.
- SSCB bir çok cumhuriyetten oluşmasına rağmen siyasi ve ekonomik alanda katı merkezîyetçi bir politika izledi.
- Lenin’in 1924’te ölümünden sonra çıkan iktidar mücadelesini Stalin kazandı.

NEP (Novaya Ekonomičeskaya Politika)

- Lenin tarafından uygulanan Yeni Ekonomi Politikasıdır.
- İç savaşın oluşturduğu ekonomik zorluklar, kıtlık ve milyonlarca insanın ölümü üzerine ilan edildi.
- Tarım ürünlerine el koymaktan vazgeçildi.
- Köylülere ürünlerini pazarlama özgürlüğü verildi.
- Yirmi kişiden az çalışmanı olan sanayi işletmelerinin devletleştirilmesinden vazgeçildi.
- Yabancı sermayeye kolaylıklar sağlandı.
- Bankalar, büyük sanayi kuruluşları ve ulaşım üzerindeki devlet hakimiyeti sağlandı.
- Sosyalist ideolojiye ters olan bu uygulamalar sayesinde ekonominin hızla düzelmesi sağlandı.
- Bu politikalar Stalin tarafından 1925’den itibaren uygulamadan kaldırıldı.

Stalin Dönemi

- Stalin başa geçtikten sonra Lenin döneminde uygulanan ekonomi politikalarını terk etti.
- Hızlı bir sanayileşme için 1928’de birinci beş yıllık kalkınma planını uygulamaya koydu.
- Tarım reformunu gerçekleştirmek istedi.
- **Kollektifleştirme:** Köylülerin küçük topraklarını birleştirerek makinelerle donatılmış büyük çiftlikler haline getirme politikası.
- Bu uygulamalar tepki çekti.
- Kollektifleştirme sırasında 4 milyon insan öldü ve tarımsal üretim düştü.

- Buna karşın ağır sanayide başarılı adımlar atıldı.
- 1950 sonrasında petrol, gaz ve maden yataklarının işletilmesi sağlandı.
- Siyasi açıdan bu dönem tam bir baskı dönemidir.
- Muhalefet parti içinde bile tamamen yok edildi.
- Resmi ideoloji eşitlik ilkesini öngörmesine rağmen haklar ve gelir dağılımı açısından büyük eşitsizlikler görüldü.
- İşçilerin görece rahat hayat standartlarına karşın çiftçiler sefalet içerisinde bırakıldı.
- Aydınlar ve Komünist Parti üyeleri ayrıcalıklı bir konuma kavuştu.

Orta Asya’nın İşgali

- Altın Orda devletinin yıkılmasından sonra Orta Asya’da hanlıklar ortaya çıkmıştır.
- Hanlıkların birbirleriyle olan mücadeleleri ve İpek Yolu ticaretinin önemini kaybetmesiyle hanlıklar zayıflamaya başlamıştır.
- Ruslar ilk olarak 16. Yüzyılda Kazan hanlığını ele geçirdiler. 18. Yüzyıl sonuna kadar tüm hanlıklar Rus egemenliğine girdi.
- 20. Yüzyıl başlarında Türk hareketleri güçlenmeye başladı.
- Yusuf Akçura ve İsmail Gasprıralı’nın çalışmalarının etkisiyle Rusya Müslümanları I. Kongresi toplandı.
- Rusya Müslüman Türk Kavimlerinin Haklarını Koruma Cemiyeti kuruldu.
- Çarlık rejiminin ortadan kalkmasıyla önce hakları tanındı.
- Türkler bağımsız devletler kurmaya başladılar.

Sovyet Asimile Siyaseti

- Türkistan isminin kullanılması yasaklandı.
- Türkistan 5 ayrı cumhuriyete bölündü.
- Cumhuriyetler arasında Özbek, Kazak, Kırgız milliyetçiliği desteklendi
- Türkçedeki farklı lehçelerin kullanılması teşvik edilerek dil birliği bozulmaya çalışıldı.
- Din adamı yetiştiren okul ve medreseler kapatıldı.
- Türkistan’dan alınan işçiler başka bölgelere yerleştirilirken Türkistan’da Türk olmayan nüfusun artırılmasına çalışıldı.
- Alfabe birliği bozuldu.

Basmacı Hareketi

- “Baskın yapan, Hücum eden” anlamındaki basmacı tabiri Çarlık döneminde Ruslara karşın mücadele eden Türk kuvvetler için kullanılmıştı.
- 1918’de Milli Hokand hükümetinin dağıtılması üzerine hareket bir halk hareketine dönüşmüştür.
- 1919’da Türkistan’da yeniden Fergana hükümeti kurmayı başarmışlardır.
- Enver Paşa 1921’de Basmacılara katıldı.
- 1922’de Sovyetler genel bir saldırı başlattı. Enver Paşa şehit oldu.
- Basmacı hareketleri devam etmesine rağmen etkisini kaybetti.
- 1931’de hareket tamamen ortadan kaldırıldı.
- 1936’da Batı Türkistan’da Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan Sovyet cumhuriyetleri kuruldu.
- II. Dünya savaşı sırasında bir çok Türk topluluğu Stalin tarafından sürgüne gönderildi.

Orta Doğu

Gizli Antlaşmalara göre Orta Doğu:

- İngiltere 1915 Mac Mahon antlaşması ile Mekke şerifi Hüseyin'in Osmanlı Devletine karşı ayaklanmasını desteklemiştir.
- Amaç kendine bağlı bir Arap devleti kurmaktır.
- Fransa bu plana karşı çıkınca 1916 Sykes-Picot antlaşması imzalanmıştır.
- Bu antlaşma ile İngiltere ve Fransa Orta Doğu topraklarını paylaşmışlardır.
- I.Dünya Savaşından sonra Wilson gizli antlaşmalara sert tepki göstermiştir.
- Wilson İlkelerinde yer alan halkların kendi geleceklerini belirleme prensibi üzerine İngiltere ve Fransa Mandacılık sistemini çıkarlarını kaybetmemek adına bir çözüm olarak buldular.
- Mandacılık sistemi zayıf devletlerin güçlenene kadar büyük devletlerin himayesinde yönetimler kurmasına dayanıyordu.

Orta Doğu'da Manda Yönetimleri

İngiliz Bölgeleri

Arabistan Yarımadası:

- İngiltere Hicaz Emiri Şerif Hüseyin'i Hicaz Kralı olarak tanıdı.
- Bunu tanımayan Necd Emiri Abdülaziz İbn-i Suud mücadeleye başladı.
- Şerif Hüseyin'i mağlup eden Suud'u İngilizler 1927'de tanıdı.
- Ülke 1932'de Suudi Arabistan Krallığı adını aldı.
- 1936'da Amerikan şirketlerine petrol ayrıcalığı tanınarak batılı ülkelerle olan işbirliği güçlendirildi.

Yemen:

- I.Dünya savaşı sırasında İngiltere tarafından işgal edilmişti.
- Ayaklanmalar sonrasında 1934'te bağımsızlık tanındı.

Irak:

- 1921'de Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Kral ilan edildi.
- İngiliz dostu Faysal döneminde 1930'da bağımsızlık kazanıldı, 1932'de ise Milletler Cemiyeti'ne üye olundu.
- 1938'de İngiliz yanlısı Nuri Sait Paşa hükümeti ile İngiltere II.Dünya savaşı sırasında bu bölgedeki hakimiyetini devam ettirdi.

Ürdün:

- Sınırları Milletler Cemiyeti tarafından belirlenen Ürdün 1922'de İngiliz mandası olarak kuruldu.
- Başına Şerif Hüseyin'in oğlu Abdullah getirildi.
- Ürdün doğrudan Filistin'deki İngiliz komiserliğine bağlıydı.
- 1946'da bağımsızlığına kavuştu.

Filistin:

- San Remo konferansı ile İngiliz mandasına bırakıldı.
- İngiltere ve ABD bu bölgede bir Yahudi devleti kurulmasına destek veriyordu.

Mısır:

- 1882'de İngiltere tarafından işgal edildi.
- 1914'te Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle doğrudan İngiliz topraklarına katıldı.
- 1922'de Mısır bağımsızlığını kazandı.
- Süveyş Kanalı ve Mısır'daki yabancılar konusunda ayrıcalıkları bulunan İngiltere bölgedeki egemenliğini dolaylı olarak sürdürdü.
- İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi üzerine Mısır yönetimi ile anlaşma yapıldı.
- Buna göre İngiltere Süveyş kanalında sürekli asker bulundurma hakkı karşılığında Mısır'ı saldırı durumunda koruyacaktı.

Fransız Bölgeleri

Suriye ve Lübnan:

- San Remo Konferansı ile Suriye ve Lübnan Fransa'ya verilmişti.
- 1920'de Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Lübnan ve Filistin'i de içine alan Suriye krallığını kurmuştu.
- Büyük devletler bunu tanımadı.
- Filistin İngilizlere verildi. Fransa ise Suriye'yi işgal ederek Faysal'ı krallıktan indirdi.
- Lübnan toprakları büyütülerek Suriye'den ayrıldı.
- Tepkiler artınca Fransa 1926'da Lübnan'a, 1930'da ise Suriye'ye mandacılık yetkilerini koruyarak bağımsızlık tanıdı.
- Fransa 1946'da bölgeden tamamen çekildi.

Uzak Doğu'da Yeni Bir Güç: Japonya

- Japonya'da 19.Yüzyıla kadar feodal sistem vardır.
- İmparatorlar semboliktir. Güç Derebeylerin en güçlüsünden seçilen Şogun'ların elindeydi.
- 1854'te batılı devletlerle ticari antlaşmalar yapıldı.
- 1867'de başa geçen İmparator Mutsuhito "Meiji Restorasyonu" denen reform sürecini başlatmıştır.

Meiji Restorasyonu:

- Feodal sistem yıkılarak batı tarzı hükümetler kurulmaya başlanmıştır.
- Alman modeli yeni bir Anayasa hazırlandı.
- Eğitim reformu ile okur-yazar oranı arttırıldı.
- Takvim değiştirildi.
- Batılı tarz giyim-kuşam benimsendi.
- Çağdaş bankacılık sistemi kuruldu.
- Silah sanayi geliştirilerek güçlü bir ordu kuruldu.

Sonuçları:

- Güçlü ve zengin bir Japonya oluşturuldu.
- Yayılmacı politikalar başladı.
- 1895'de Tayvan adası ele geçirildi.
- 1904-05 savaşlarında Rusya mağlup edildi.
- 1910'da Kore işgal edildi.
- I.Dünya savaşı öncesinde Japonya bölgenin en güçlü devleti haline geldi.

Örnek Soru 2010 LYS

XIX. yüzyılın ikinci yarısında İmparator Mutsuhito'nun aydınların Batı tarzı yenilikler yapılması fikirlerine destek vermesiyle Japonya'da Meiji Restorasyonu denilen reform süreci başlamıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu reform sürecinde gerçekleştirilenlerden biri değildir?

- A) Prusya-Almanya modeline uygun bir anayasa yapılması
- B) Çağdaş bankacılık sisteminin oluşturulması
- C) Okur yazar oranının artırılması
- D) Feodal düzenin yıkılması
- E) Yeni bir alfabe yapılması

1929 Dünya Ekonomik Krizi

Krizin Sebepleri:

- Ekonomide Tekellerin oluşması.
- Ekonomik yasaların yetersizliği.
- Bankaların sermaye yapılarının zayıflığı.
- Borsanın spekülatif şekilde aşırı yükselmesi.
- ABD'nin verdiği kredileri geri alamaması.
- İngiliz poundunun değerlenmesinin ülke ihracatını olumsuz etkilemesi.
- Almanya'nın savaş tazminatlarını ödeyebilmek için karşılıksız para basması.

Krizin Ortaya Çıkışı:

- Amerika'da borsa 1928'den itibaren sürekli artarak şirketlerin aşırı değerlenmesine neden oldu.
- Bunun görülmesiyle birlikte yabancı yatırımcılar kağıtlarını elden çıkarmaya başladılar.
- 24 Ekim 1929 Perşembe günü borsa dibe vurdu.
- Başkan Hoover'in krize geç ve yanlış müdahalesi krizin derinleşmesine neden olmuştur.
- Devlet harcamalarının kısıp vergilerin artırılması işsizlik ve satın alma gücünün azalmasına yol açtı.

Krizin Sonuçları:

- Bir çok banka batmıştır.
- Satın alma gücünün kaybolmasıyla fiyatlar ucuzlanmış ve fabrikalar üretimi durdurmak zorunda kalmışlardır.
- Fabrikaların kapanmasıyla işsizler ve evsizler ordusu oluşmuştur.
- Dünyadaki toplam üretim % 42 oranında azaldı.
- Krizden etkilenen Türkiye'de yerli malı kullanımı teşvik edilmiştir.
- Kriz sonucu Türkiye'de devletçi politikalar ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Örnek Soru 2012 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, 1929 yılında başlayan dünya ekonomik krizinin etkilerinden biri değildir?

- A) Sanayileşmiş şehirlerde işsizlerin ve evsizlerin sayısının hızla artması
- B) Birçok ülkede inşaat faaliyetlerinin durması
- C) Tarım ürünü fiyatlarında büyük düşüşler görülmesi
- D) Madencilik alanında talebin beklenmedik düzeyde düşmesi
- E) Kadınların, iş hayatında yer almaya başlaması

Barışı Koruma Cabaları

Milletler Cemiyeti'nin Kurulması

- Paris Barış Konferansı sırasında ABD'nin yoğun isteği üzerine kurulması kararlaştırılmıştır.
- 10 Ocak 1920'de Cenevre'de kurulmuştur.
- Asil üyelerini I.Dünya savaşının galip devletleri oluşturmuştur.
- ABD Monroe Doktrini'nin etkisi ve Senato'nun karşı çıkması sonucu Cemiyet'e katılmamıştır.
- Türkiye davet üzerine 1932'de üye olmuştur.
- İngiltere cemiyetin aldığı kararlar üzerinde belirleyici olmuştur.
- Bu yüzden barışı koruma konusunda istenen başarı sağlanamamıştır.

Locarno Antlaşması 1 Aralık 1925

- İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında imzalandı.
- Bu antlaşmanın en önemli özelliği Almanya'nın yeniden uluslar arası işbirliğine katılmış olmasıdır.
- Locarno ile oluşan barışçı ortam kısa sürmüştür.

Örnek Soru 2012 LYS

1 Aralık 1925 tarihinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında uluslararası barışı korumaya yönelik bir anlaşma imzalanmıştır.

Avrupa'daki siyasi gerginliği bir süre azaltan bu anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Locarno B) Brest-Litovsk C) Saint Germain
- D) Trianon E) Sykes-Picot

Briand-Kellogg Paktı 27 Ağustos 1928

- Fransa'nın ABD'ye önerisi ile doğmuştur.
- ABD geniş katılım olması şartıyla kabul etmiş ve Paris'te bir çok devletin katılımı ile imzalanmıştır.
- ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, Japonya, Polonya, Çekoslovakya ve Belçika katılmıştır.
- Sonradan Sovyet Rusya ve Türkiye de imzalamıştır.
- Paktin resmi adı "Savaşın terk edilmesi için genel antlaşma" dır.
- Savunmaya dayanmayan savaş kanun dışı sayılmıştır.
- Fransa meşru savunma hakkı, İngiltere ise sömürgelerini bahane ederek bazı maddelere çekince koymuştur.

Örnek Soru 2012 LYS

Savaşın ulusal siyasetin aracı olarak kullanılmasından vazgeçilmesi amacıyla 1928 yılında Fransa ve ABD Dışişleri Bakanları tarafından esasları belirlenen ve İngiltere, Almanya, İtalya, Belçika, Japonya gibi devletlerin de katıldığı pakt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bağdat B) Balkan C) Sadabat
- D) Kellogg-Briand E) Varşova

TOTALİTER REJİMLER

İtalya'da Faşizm

- İtalya'nın I.Dünya Savaşındaki amacı yeni sömürgeler kazanmaktı.
- Bu amaç tam olarak gerçekleşmedi.
- Savaş sırasında vaad edilen Batı Anadolu ve Alman sömürgeleri de verilmedi.
- Ülkede komünizm hızla yayılmaya başladı.
- İşçilerin fabrikalara ortak olmak istemesi, asker kaçakları, işsizlik istikrarın daha da bozulmasına neden oldu.
- Mussolini liderliğindeki Faşist Parti sert söylemleriyle bu kaos ortamından yararlandı.
- Parti halk, aydınlar ve askerler arasında güçlendi.
- Grevlerin hayatı felç etmesinden yararlanan Faşist "Kara Gömlekliler" Napoli'den Roma'ya yürüdü.
- Darbeden çekinen hükümet istifa etti.
- Kral Mussolini'yi 1922'de başbakanlığa atadı.
- Başlarda muhalefetin de yer aldığı geniş katılımlı bir hükümet ülkeyi yönetiyordu.
- Eleştirilerin artması üzerine Mussolini 1926'da Anayasa'yı değiştirdi.
- Ülkedeki tüm kurumlar kontrol altına alındı ve muhalefet susturuldu.
- Mussolini'nin benimsediği temel ilkelerden bazıları şunlardı: Her şey devlet içinde ve devlet içindir. Birey devletle uyumlu olduğu sürece önemlidir. Sürekli barış ne mümkündür ne de faydalıdır.

Almanya'da Nazizm

- I.Dünya Savaşının sonunda Almanya'da imparatorluk son buldu.
- Versay antlaşması ülke için büyük bir yıkım oldu.
- 1919 Weimar Anayasası ile demokratik sisteme geçiş yapıldı.
- Fakat hükümetler sorunları çözmede yetersiz kaldı.
- Versay antlaşmasını yok sayan Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Naziler) 1924'te ilk kez meclise girdi.
- Naziler 1932 seçimlerini kazandılar ve Hitler 1933'de başbakan oldu.
- Muhalefeti ortadan kaldıran Hitler meclisten olağanüstü yetkiler alarak diktatörlüğünü ilan etti.
- Her kesimin desteğini alabilmek için popüler politikalar uygulanmaya başlandı.
- Savaş sanayi ile şirketler zengin olacak, işsizlik azalacaktı.
- Toprak sahiplerine Avrupa'da yeni topraklar vaat edildi.
- Askerler ve bürokratlar Versay antlaşmasının getirdiği onursuzluktan kurtarıldı.
- Bunların yanında ise toplum üzerinde büyük bir baskı kuruldu.
- Hiçbir muhalif düşünce hoş karşılanmadı.
- Gestapo adlı Alman gizli servisi toplumun her kesimini izlemeye aldı.
- Adolf Hitler okullarında sistemin propagandasını yapacak kişiler yetiştiriliyordu.
- İrkçi ve şovenist bir yaklaşım benimseniyordu.
- Çocuklara topluca ideolojik eğitim veriliyordu.

- Bu baskı ortamında açlık, işsizlik, konut sorunu başta bir çok sorun çözüldüğü için halk tepki göstermiyordu.
- Temel hedef yoğun Alman nüfusunun yaşayabileceği daha geniş topraklara ulaşmaktı.

İspanya'da Faşizm

- İspanya'da 19. Yüzyıl'dan beri süregelen istikrarsızlıklar 20.Yüzyıl'da da devam etti.
- 1936'da karşıt görüşler arasındaki şiddet iç savaş dönüştü.
- Sosyalist görüşlü Cumhuriyetçiler ile Franco önderliğindeki Milliyetçiler arasındaki savaşı 1939'da Madrid'i ele geçiren Milliyetçiler kazandı.
- Bu savaşta Sovyetler ideolojik sebeplerle Fransa ise siyasi sebeplerle Cumhuriyetçileri destekledi.
- Almanya ve İtalya ise Milliyetçileri destekledi.
- İktidarı ele geçiren Franco Almanya'nın baskısına rağmen ülkesini II.Dünya Savaşından uzak tuttu.
- İspanya ilk dönemler batılı devletler tarafından dışlandı.
- Fakat II.Dünya savaşı sonrasında oluşan Soğuk Savaş döneminde batılı devletler ile İspanya arasındaki ilişkiler gelişti.
- İspanya 1955'de BM'ne , 1958'de AET'na girdi.
- Franco'nun 1975'deki ölümü ile yönetim son buldu.

Örnek Soru 2010 LYS

I. Faşizm – Hayat Sahası

II. Nazizm – Hayat Sahası

III. Nazizm – Kara Gömlekliler

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanya'da ortaya çıkan fikir akımı ve yayılcı politikayı amaçlayan kavramlar yukarıdakilerin hangilerinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisi Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında görülen gelişmelerden biri değildir?

- A) Uluslararası barışın korunması için Milletler Cemiyetinin kurulması
B) İtalya'da Mussolini'nin faşist iktidarını kurması
C) Lacorno Antlaşması'yla silahsızlanma çalışmalarının başlaması
D) Türkiye'nin Kore Savaşlarına katılması
E) Almanya'da Nazizm'in yükselmesi

Atatürk Döneminde Dış Politika

Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Girmesi

- İspanya'nın teklifi, Yunanistan'ın desteği ile 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olundu.
- Yurtta Sulh Cihanda Sulh ilkesi doğrultusunda atılmış bir adımdır.

Balkan Antantı 9 Subat 1934

- Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikalarına karşı kurulmuştur.
- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya katılmıştır.
- II.Dünya savaşında Balkanların işgali ile son bulmuştur.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi 20 Temmuz 1936

Sebepleri:

- Boğazlar Komisyonunun bağımsızlığa aykırı olması.
- Boğazların askerden arındırılmış olması.
- Almanya ve İtalya'nın hızla silahlanması.
- M.Cemiyetinin Türkiye'ye garanti vermemesi.

Maddeleri:

- 1- Boğazlar K. kaldırılarak yetkileri Türkiye'ye verildi.
- 2- Boğazlar silahlandırılabilirdi.
- 3- Ticaret gemilerinin geçişi serbest olacaktı.
- 4- Savaş gemilerinin geçişi sınırlandırılabilirdi.
- 5- Savaş zamanı Boğazlar kapatılabilirdi.

Sonuçları:

- Boğazlarda tam egemenlik sağlanmıştır.
- Türkiye'nin önemi artmıştır.
- Misak-ı Milliye uygun bir çözümdür.

Sadabat Paktı 8 Temmuz 1937

- İtalya'nın Habeşistan'ı işgali üzerine yapılmıştır.
- Amaç bölgenin güvenliğini sağlamaktır.
- Türkiye, İran, Irak ve Afganistan katılmıştır.
- II.Dünya savaşı ile ortadan kalktı

Hatay Sorunu 1939

- 1936'DA Fransa Suriye'den çekilince Hatay'ı Suriye'de bırakmak istedi.
- Buna karşı çıkan Türkiye Milletler Cemiyetine başvurdu.
- Fakat M. Cemiyeti Hatay'ın içişlerinde serbest, dışişlerinde Suriye'ye bağlı olmasını kararlaştırdı.
- Türkiye bunu reddetti.
- Fransa II.Dünya savaşının yaklaşmasından dolayı politikasını yumuşattı.
- 2 Eylül 1938'de bağımsız Hatay Cumhuriyeti kuruldu.
- 1939'da Hatay meclisi oybirliği ile Türkiye'ye katılma kararı aldı.
- Fransa bunu kabul etti.
- Böylece Hatay sorunu Misak-ı Milliye uygun bir şekilde çözülmüş oldu.

Örnek Soru 2011 LYS

Türkiye, Irak ve İran tarafından imzalanmak üzere hazırlanan metnin 1935 yılında Cenevre'de onaylanmasına rağmen, Sadabat Paktı ancak 1937 yılında imzalanmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu gecikmede etkili olan durumlardan biridir?

- A) Afganistan ve Suudi Arabistan'ın Pakt'a alınıp alınmayacaklarıyla ilgili görüşmelerin sürmesi
- B) Türkiye'nin Hatay'ın topraklarına katılması konusundaki ısrarlı tutumu
- C) Irak'ın bağımsızlığı konusunda İngiltere'nin isteksiz politikası
- D) Çin-Japon Savaşı'nın başlaması
- E) Fransa, İngiltere ve Kanada'nın Almanya'ya savaş ilan etmesi

Örnek Soru 2012 LYS

Boğazların durumunun gözden geçirilmesi amacıyla 1936'da Montrö'de toplanan konferansa, Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalayan devletlerden biri olmasına rağmen Akdeniz'deki yayılcı emellerinden dolayı katılmayan devlet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İtalya
- B) Fransa
- C) Yunanistan
- D) Bulgaristan
- E) İngiltere

Örnek Soru 2011 LYS

Atatürk Döneminde aşağıdakilerin hangisinde Balkan Antantı'na üye devletlerin destek ve dayanışma politikalarının, konunun Türkiye lehine çözümlenmesinde etkili olduğu savunulabilir?

- A) Türkiye'nin Milletler Cemiyetine üye olmasında
- B) Hatay'ın Türk topraklarına katılmasında
- C) Yunanistan ile dostluk antlaşması imzalanmasında
- D) İngiltere ile Ankara Antlaşması'nın imzalanmasında
- E) Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasında

II.DÜNYA SAVASI 1939-1945

II.Dünya Savaşı Öncesi Sebepler

Japonya:

- 1929 ekonomik krizinin etkisi ile yayılcı politikalara ağırlık verilmesi.
- 1931'de Mançurya'ya alarak Çin'e yerleşmesi.
- "Asya Asyalıdır." politikası gereği batılı sömürgeci devletlere karşı çıkması.
- 1937'de başlayan Çin işgaline ABD ve İngiltere'nin karşı çıkması.
- Batılıların Asya'yı terk etmesini savunan Yeni Düzen'i ilan etmesi.

İtalya:

- I.Dünya Savaşı sonunda istediklerini elde edememesi.
- Mussolini önderliğindeki Faşist yayılcı siyaset.
- İtalya'nın Arnavutluk üzerinden Balkanlara yayılması.
- İtalya'nın 1934'te Habeşistan'ı işgal etmesi.

Almanya:

- Versay antlaşmasının getirdiği ekonomik zararlar.
- 1929 ekonomik bunalımının yıkıcı etkisi.
- Nazilerin iktidara gelerek yayılcı bir politika izlemesi.
- Almanların hızlı bir silahlanma politikası uygulaması.
- Almanya'nın uygulamaya koyduğu Lebensraum (Yaşam Sahası) politikası.
- Almanya'nın Avusturya ile birleşmesi.
- Almanya'nın Çekoslovakya'yı işgali.
- Almanya'nın 1 Eylül'de Polonya'ya saldırması.
- İngiltere ve Fransa'nın 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan etmesi.

Mihver Devletleri:

- 1936'da İtalya ve Almanya arasındaki yakınlaşma sonucu Berlin-Roma Mihveri kuruldu.
- Almanya'nın ideolojik olarak düşman olduğu SSCB karşısında Japonya ile yakınlaşması Alman-Japon ittifakının doğmasına neden oldu.
- İtalya'nın da bu ittifaka katılması ile Berlin-Roma-Tokyo Mihveri kuruldu.

Örnek Soru 2015 LYS

İkinci Dünya Savaşı'nda, Almanya'nın yanında savaşa giren iki devlet aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fransa – Sovyetler Birliği
- B) İngiltere – Fransa
- C) ABD – İngiltere
- D) İtalya – Japonya
- E) İtalya – Fransa

Yatıştırma Politikası:

- İngiltere başbakanı Chamberlain tarafından uygulanan politikadır.
- Temel olarak SSCB'ne karşı Almanya'nın batılı devletlerle işbirliği yapmasına dayanır.
- Bu yüzden Almanya'nın Almanların yaşadığı bölgelere yönelik genişlemesine karşı çıkılmamıştır.
- Avusturya ile birleşme ve Çekoslovakya'nın Südetler bölgesinin işgaline göz yumulmuştur.
- Almanya'nın Çekoslovakya'nın tamamını işgal etmesi sonucu bu politikadan vazgeçilmiştir.

Lebensraum (Yaşam Sahası)

- Nazi Almanyası tarafından uygulanan temel politikalarından biridir.
- Yoğun Alman nüfusunun yaşaması için daha geniş topraklara gereksinimi olduğunu savunur.
- Bu yüzden Almanya batıda Fransa doğuda ise Sovyet topraklarına doğru genişlemelidir.
- II.Dünya Savaşındaki yayılcı Alman politikalarının dayanak noktasıdır.

Maginot Hattı:

- Fransızların Alman sınırına işgal ettikleri savunma hattıdır.
- Fransa-Belçika sınırı ve Ardennes ormanları hariç tüm Alman sınırını kapsar.
- II.Dünya savaşı öncesinde Fransa bu hatta güvenerek Almanların Belçika sınırını aşarak saldıracağını düşünmüştür.
- Almanlar ise zorlu Ardennes ormanları üzerinden Fransa'ya saldırarak hem Maginot hattını aşmışlar hem de Belçika içlerinde bekleyen İngiliz-Fransız kuvvetlerini safdışı bırakmışlardır.

Blitzkrieg (Yıldırım Savaşı)

- Almanların II.Dünya Savaşında uyguladıkları savaş taktiğidir.
- Tank birliklerinin daha önceki savaşlarda olduğu gibi piyadelerle birlikte değil de motorize birliklerle beraber ilerlemesine dayanır.
- Böylece işgal hareketi çok daha hızlı gerçekleşmiştir.
- Polonya, Fransa ve Balkanların işgali sırasında başarıyla uygulanmıştır.
- SSCB karşısında da ilk aylarda uygulanmış fakat Hitler'in çok koldan ilerleme ve Ukrayna'nın işgali gibi ısrarları sonucu başarısız olmuştur.

Savaşın Başlaması 1939

- 23 Ağustos 1939 SSCB-Almanya Saldırmazlık Paktı ile Polonya iki ülke arasında paylaşıldı.
- 1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'ya saldırması ile savaş başladı.
- 3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etti.
- Polonya SSCB ve Almanya arasında paylaşıldı.
- SSCB ise Estonya, Letonya, Litvanya ve Finlandiya'yı işgal etti.

Avrupa Savaşı:

- Polonya işgalinin tamamlanmasından sonra Almanya kendisine savaş ilan eden Fransa üzerine yoğunlaşmaya başladı.
- Hammadde kaynaklarının ulaşması açısından önem taşıyan Danimarka ve Norveç işgal edildi.
- 10 Mayıs 1940'da Hollanda, Belçika ve Fransa üzerine saldırı başladı.
- Blitzkrieg başarısı sayesinde Fransa 22 Haziran 1940'da ateşkes istemek zorunda kaldı.
- Fransa'nın büyük bölümü işgal edilirken güney Fransa'da Almanya'ya bağımlı Vichy hükümeti kuruldu.
- İngiltere'ye yönelik hava saldırısında istenen sonuç elde edilemeyince İngiltere'nin işgalinden vazgeçildi.

Balkanların İşgali:

- İtalya'nın Balkanlarda başarısız olması üzerine Almanya bu bölgeye yöneldi.
- Yugoslavya ve Yunanistan işgal edildi.
- Romanya ve Bulgaristan ile ittifak yapıldı.

Barbarossa Harekatı:

- Almanya'nın Sovyet Rusya'yı işgal hareketine verilen isimdir.
- Balkanlardaki harekattan dolayı birkaç hafta geç başlamış ve bu, harekatın sonucunda belirleyici olmuştur.
- Amaç Blitzkrieg taktikleri ile 6 ay gibi bir sürede SSCB topraklarının işgalini tamamlamaktır.
- Üç koldan Sovyet topraklarına girilmiştir.
- Kuzey kolu Leningrad (St. Petersburg) ana kol Moskova ve güney kol Kiev hedeflerine doğru ilerlemiştir.
- Hava ve yol şartları Alman ilerleyişini yavaşlatmıştır.
- Buna rağmen Alman orduları Moskova önlerine kadar ulaştı.
- Hitler komutanlarının karşı çıkmasına rağmen önce Ukrayna'nın işgal edilmesini sonrasında Moskova'nın alınmasını emretti.
- Ukrayna'nın işgalinden sonra Moskova'yı almaya çalışan Alman kuvvetleri ağır bir yenilgi alarak geri çekilmek zorunda kaldılar.
- 1942 baharında yapılan 2. saldırı da başarısız oldu.
- Bunun üzerine Almanya Kafkasya yönüne doğru ilerleme kararı aldı.
- Fakat Stalingrad Savaşlarını kaybeden Almanya bu cephedeki yenilgiden kurtulamadı.

Kuzey Afrika:

- İtalyanların İngiltere karşısındaki Somali ve Sudan saldırıları ile savaşlar başladı.
- İtalyanlar 1940 Eylül'ünde Süveyş Kanalı almak için büyük bir kara harekatı başlattılar.
- Fakat İngiltere'nin karşı saldırısı sonucunda yenilerek geri çekildiler.
- Bunun üzerine Alman birlikleri Rommel komutasında bölgede yeni saldırılar başlattı.
- İlk başlarda büyük başarılar kazanıldı.

- Fakat İngiltere bölgedeki stratejik konumunun da etkisiyle sürekli yeni ve diri kuvvetler ile üstünlüğü yeniden ele geçirdi.
- 1942'nin sonlarında ABD Kuzey Afrika'ya asker çıkarmaya başladı.
- 1943 Mayısına kadar bölgedeki tüm Alman-İtalyan birlikleri teslim alındı.

Örnek Soru 2013 LYS

İtalya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek istemesi, Cebelitarık-Malta-Süveyş-Aden bağlantı hattına hâkim olan hangi devletin çıkarlarını tehlikeye düşürmüştür?

- A) Almanya B) ABD C) İngiltere
D) Fransa E) İspanya

Atlantik Bildirisi:

- 14 Ağustos 1941'de İngiltere Başbakanı Churchill ile henüz resmen savaşa girmemiş olan ABD başkanı Roosevelt'in yaptığı görüşmeler sonunda yayınlanan bildiridir.
- Buna göre:
  - 1- Savaştan sonra toprak kazanılmayacak.
  - 2- İlgili halkın onayı olmadan toprak değişikliği yapılmayacak.
  - 3- Uluslar kendi geleceklerini kendileri belirleyecek.
  - 4- Uluslar arası işbirliği gerçekleştirilecek.
  - 5- Temel hammaddelerden eşit şekilde yararlanılacak.
  - 6- İnsanlar korku ve açlıktan kurtarılacak.
  - 7- Açık denizlerde ticaret serbestliği gerçekleştirilecek.
  - 8- Mihver devletler silahtan arındırılacak ve savaş sonunda silahsızlanmaya gidilecek.

Asya ve Pasifik:

- Japonya Asya'da ABD'nin güçlenmesinden rahatsızlık duyuyordu.
- ABD'nin Japonya'ya petrol ambargosu uygulaması üzerine Japonya 7 Aralık 1941'de Hawaii'deki ABD üssü Pearl Harbour'a saldırdı.
- Bu saldırı sonucunda ABD savaşa girmiş oldu.
- Almanya da bu gelişme üzerine Hitler'in isteği ile ABD'ne savaş ilan etti.
- Bunun üzerine ABD, İngiltere ve SSCB ittifak antlaşması imzaladı.
- Japonya, Pearl Harbour baskını sonrasında İngiltere'den Singapur ve Hong Kong'u ABD'den ise Manila'yı almayı başardı.
- Birmanya ve Endonezya'ya ise asker çıkarıldı.
- Japonya için hedef Avustralya idi. Fakat Yeni Gine açıklarında yapılan Mercan Denizi savaşında yenilen Japonlar bu hedeflerinden uzaklaştı.
- Japonya'nın Midway deniz üssüne yaptıkları büyük saldırı da başarısızlıkla sonuçlanınca savaşın gidişatı değişti.

SAVASIN SONA ERMESİ

Avrupa'da Savaşın Son Bulması:

- 1943 başında yapılan Kazablanka Konferansında Roosevelt ve Churchill Mihver devletlerinin kayıtsız şartsız teslim olmasını kararlaştırdı.
- İlk amaç İtalya üzerinden Avrupa içlerine ilerlemektir.
- İtalya işgal edildi ve Mussolini iktidardan düştü.
- Fakat Almanya karşı saldırıya geçerek Roma'yı aldı ve güçlü bir savunma hattı oluşturdu.
- Müttefiklerin bu savunma hattını geçip Kuzey İtalya'ya ulaşmaları ancak Normandiya çıkarmasından sonra gerçekleşecektir.
- İtalya üzerinden ilerleyemeyen müttefikler Fransa'nın Normandiya kıyılarına 6 Haziran 1944'den sonra asker çıkarmaya başladılar.
- Güney Fransa'dan gelen birliklerle birleşen kuvvetler 26 Ağustos 1944'te Paris'e ulaştı.
- Eylül 1944'e kadar tüm Fransa ve Belçika kurtarıldı.
- Sovyet ordusu ise Baltık ülkeleri ve Polonya'yı işgal etti.
- Romanya ve Finlandiya ise ateşkes istedi.

Yalta Konferansı 4-11 Şubat 1945

- Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapıldı.
- ABD ve İngiltere savaş sonrasında güçlü bir SSCB'den çekindikleri için Almanya'nın işgaline Fransa'nın da katılmasını sağlamışlardır.
- SSCB savaş sonrasında Doğu Avrupa'dan çekilme ve serbest seçimlerin yapılmasına söz verdi. Ancak çekilme şartları belirlenemedi.
- SSCB, Almanya'dan tazminat almayı garantiledi.
- Mihver devletlerine savaş ilan devletlerin BM'nin kurucu üyeleri olma kararı alınmıştır.
- SSCB, Japonya'ya savaş ilan etmesi karşılığında Sovyetler, Belarus ve Ukrayna için BM'den üç sandalye hakkı aldı.

Örnek Soru 2013 LYS

İkinci Dünya Savaşı sırasında Mart 1945'e kadar Mihver Devletlere savaş ilan eden devletlerin Birleşmiş Milletler Teşkilatının kurucu üyeleri arasında yer alabileceği kararı, aşağıdaki konferanslardan hangisinde alınmıştır?

- A) Kahire B) Potsdam C) San Francisco
D) Moskova E) Yalta

San Francisco Konferansı

- Bu konferans devam ederken Almanya 7 Mayıs 1945'te teslim olmuş ve Avrupa'daki savaş son bulmuştur.

Potsdam Konferansı

- İngiltere adına Attle, ABD adına Truman ve SSCB adına Stalin katılmıştır.
- Almanya'nın teslim olması ile oluşan sorunlar ele alınmıştır.
- Avrupa siyasi haritası şekillendirilmiştir.
- Almanya ve başkenti Berlin ABD, İngiltere, Fransa ve SSCB arasında 4 nüfuz bölgesine ayrılmıştır.
- İtalya ile koşulları çok ağır olmayan bir barış antlaşması imzalanacaktır.

- Batılı devletler konferans sırasında SSCB ile bir çok konuda gerginlik yaşamıştır.
- Bu durum savaş sonunda dünyanın iki bloka ayrılmasında etkili olacaktır.

Pasifik'te Savaşın Son Bulması:

- 1944 Ekim'inde yapılan Leyte savaşında ABD Japonya'yı mağlup ederek Japon donanmasının büyük bölümünü yok etti.
- Japonya'nın tamamen teslim alınması ABD açısından büyük kayıplara yol açabileceğinden atom bombasının kullanılmasına karar verildi.
- 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, 9 Ağustos 1945'te ise Nagazaki'ye atılan atom bombaları ile 150 binden fazla insan hayatını kaybetti.
- SSCB'de Japonya'ya savaş ilan ederek Mançurya'yı aldı.
- SSCB Kore'de 38. Paralelin kuzeyinde kalan toprakları da işgal etti.
- Japonya 14 Ağustos 1945'te teslim oldu.
- 2 Eylül 1945 ateşkes antlaşması ile II. Dünya Savaşı resmen son buldu.

II.Dünya Savaşının Sonuçları

Siyasi Sonuçlar:

- Faşizm ve Nazizm tehlikesi ortadan kaldırıldı.
- Asya, Afrika ve Ortadoğu halkları bağımsızlıklarını kazanmaya başladı.
- İngiliz ve Fransız ekonomileri savaşı kazanmalarına rağmen çok bozuldu.
- Sömürgelerdeki etkileri azaldı.
- İtalya ve Almanya toprakları işgal edildi.
- Japonya ABD tarafından işgal edildi.
- Japonya'da savaşı yasaklayan demokratik bir sisteme geçilmesi kabul edildi.
- Avrupa'nın yarısına hakim olan SSCB büyük bir güç haline geldi.
- ABD dünyanın en önemli gücü olarak ortaya çıktı.
- Birleşmiş Milletler kuruldu.
- Soğuk Savaş dönemi başladı.

Ekonomik Sonuçlar:

- Avrupa ülkelerini büyük bölümü tahrip oldu.
- Birçok ülke ekonomisi iflas etti.
- IMF kuruldu.
- ABD doları uluslar arası para birimi haline geldi.
- Savaş sonrasında kısa sürede önemli bir ekonomik toparlanma görüldü.
- Avrupa, Japonya ve SSCB ekonomileri özellikle halkın işbirliği sonucu kısa sürede toparlandı.

Toplumsal Sonuçlar:

- Sivil can kayıpları çok olmuştur.
- Toplam 60 milyona yakın can kaybı yaşandı.
- Nüfus hareketleri görüldü.
- Savaş suçları toplumda büyük izler bıraktı.
- Almanya, SSCB ve Japonya en fazla savaş suçu işleyen ülkeler oldu.
- Savaş suçlarının yargılanılmasına çalışıldı.
- Nürnberg Mahkemeleri sonucunda Nazi savaş suçluları yargılandı ve cezalandırıldı.
- Soykırım suçunun önlenmesi ile ilgili sözleşme 1948'de kabul edildi.
- 10 Aralık 1948'de BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi kabul edildi.

II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye

- Temel Politika toprak bütünlüğü ve bağımsızlığını korumak amacıyla savaş dışında kalmaktır.

Gelişmeler:

- Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikaları Türkiye'yi savaşın ilk yıllarında İngiltere ve Fransa'ya yaklaştırdı.
- 19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile karşılıklı yardım antlaşması imzalandı.
- Aynı dönemde SSCB ile de iyi ilişkiler kurmak isteyen Türkiye Sovyetlerin boğazlara yönelik istekleri üzerine anlaşma sağlayamadı.
- Almanya'nın Sovyetler'e saldırması üzerine SSCB ile olan ilişkilerde düzelmeye başlandı.
- 1941'de Almanya'nın Yunanistan'ı işgali ve Bulgaristan'ın Mihver devletlerine katılması üzerine savaş Türk sınırına dayandı.
- Bu sırada Almanya ile de saldırmazlık antlaşması imzalandı.
- Almanya'nın Stalingrad'da yenilmesinin ardından müttefikler Türkiye'yi savaşa çekmek istediler.
- 30 Ocak 1943 Adana Konferansında İngiltere'ye ordunun hazırlıksız olduğu belirtildi ve SSCB'den duyulan endişeler bildirildi.
- 4-6 Aralık 1943 Kahire görüşmelerinde Roosevelt ve Churchill ile buluşan İnönü gerekli silah ve malzeme sağlanırsa savaşa girebileceğini belirtti.
- Tahran Konferansında ise Churchill, Roosevelt ve Stalin Türkiye ve İran'ın konumunu tartışmışlardır.
- 1944'te Türkiye batılı devletlere yakınlaşabilmek için Almanya'ya yaptığı ihracatı durdurdu ve alman gemilerinin boğazlardan geçişini yasakladı.
- Türkiye Yalta Konferansı sonrasında oluşacak yeni dünya düzeninde yer alabilmek için 23 Şubat 1945'de Almanya'ya savaş ilan etti.

Örnek Soru 2011 LYS

Almanya'nın 1942'de Stalingrad yenilgisinden sonra Müttefikler, Türkiye üzerindeki baskıyı arttırarak Türkiye'nin savaşa katılmasını sağlamaya çalışmışlardır.

Aşağıdakilerden hangisi Müttefiklerin bu amaca yönelik girişimlerinden biri değildir?

- A) San Francisco Konferansı
- B) Tahran Konferansı
- C) I. Kahire Konferansı
- D) II. Kahire Konferansı
- E) Adana Konferansı

Savaşın Türkiye'ye Ekonomik Etkileri

- Savaş sırasında bütçenin büyük bölümü savunma harcamalarına harcandı.
- Seferberlik sonucu tarım ve sanayi gücü azaldı.
- Savaş başlarında en önemli sorun fiyat artışları ve karaborsaydı.
- Bunu önlemek için narh sistemine geçildi.
- Milli Korunma Kanunu ile ekonomik hayat düzenlendi ve devlet kontrolü her alanda arttı.
- Petrol Ofisi ve Et Balık Kurumu gibi kuruluşlar kuruldu.
- 1942'de karne uygulamasına geçildi.
- Fakat sıkı fiyat kontrolü malların piyasadan çekilmesine neden oldu.
- 1942'de Varlık Vergisi Kanunu çıkarıldı. Çiftçi, esnaf ve ücretlilerden vergiler alındı.
- Savaş sonunda ekonomi 1934'teki seviyesinin altına inmiştir.

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de kamu güvenliğini sağlamak amacıyla alınan önlemlerden biri değildir?

- A) Tüm illerde hava saldırısı tehlikesine karşı karartma uygulanması
- B) Tahıl stoklarına el konularak ekmek karnesi uygulamasının başlatılması
- C) Karadeniz'de Türk gemi seferlerinin durdurulması
- D) Ekonomik sıkıntıları aşmak için yeni vergiler konması
- E) Millî Güvenlik Kurulunun oluşturulması

SOĞUK SAVAS DÖNEMİ

- II. Dünya Savaşından sonra oluşan uluslar arası boşluğu ABD ve SSCB doldurmuştur.
- İki süper gücün aralarındaki rekabeti sıcak savaşa dönüştürmeden devam ettirdikleri bu yeni sürece Soğuk Savaş dönemi denilmektedir.
- Bu dönemde her iki gücün sahip olduğu nükleer güç caydırıcı bir rol oynamıştır.

DOĞU BLOKU

- II. Dünya Savaşında Doğu Avrupa'yı işgal eden SSCB söz vermesine rağmen savaş sonrasında bölgeden çekilmedi.
- İşgal edilen devletlerde Komünist rejimler oluşturularak uydu devletler kuruldu.
- 1947 itibarıyla Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Bulgaristan ve Romanya'da SSCB bağımlı yönetimler oluşturuldu.
- Almanya savaş sonrasında 4 işgal bölgesine bölünmüştü.
- ABD, İngiltere ve Fransa'nın kendi işgal bölgelerini birleştirme girişimi Berlin Buhranı'nın yaşanmasına neden oldu.
- Berlin ablukası başarısız oldu ve Mayıs 1949'da batı Almanya'da Federal Almanya Cumhuriyeti kuruldu.
- SSCB ise doğu Alman topraklarında Ekim 1949'da Demokratik Almanya Cumhuriyetini kurarak yeni bir uydu devlet daha oluşturdu.
- Almanya'da batının doğu'ya oranla hızlı gelişimi kaçışları hızlandırmıştır. Özellikle Berlin'deki kaçışları önleyemeyen komünist yönetim Berlin Duvarını inşa etmek zorunda kalmıştır. Bu Komünizm adına büyük bir prestij kaybına neden olacaktır.
- Yugoslavya ve Arnavutluk'ta ise Komünizm SSCB'den bağımsız olarak iktidarı ele geçirmiştir. Bu yüzden bu ülkeler SSCB etkisinde kalmamıştır.
- Çin'de Mao Zedong SSCB'nin desteği ile 1949'da Çin Halk Cumhuriyetini kurdu.
- Çin SSCB ilişkileri zaman zaman rekabete dönüşerek bozulacaktır.
- Kore Yalta Konferansı ile Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmıştı. Birleştirme çabaları başarısız olunca kuzeyde komünist güneyde ise demokratik yönetimler kuruldu.
- Küba ise 1959'da sosyalist bir yönetim kurarak Sovyetler'e yakınlaşmıştır.

Berlin Buhranı

- 1948 Mart'ından itibaren Almanya'yı işgal eden ABD, İngiltere ve Fransa işgal ettikleri bölgeleri tek bir ekonomik yönetim altında birleştirerek yeni bir Alman Mark'ını para birimi olarak piyasaya sürdü.
- Bunu kendi işgal bölgesi olan Doğu Almanya'ya karşı yapılmış bir uygulama olarak gören SSCB, Doğu Alman toprakları içerisindeki Batı Berlin'in Batı Almanya ile olan karayolu, demiryolu ve su bağlantılarını bloke ederek kenti ablukaya aldı.
- Yaklaşık 11 ay sürecek olan bu abluka ile başlayan sorunlar Berlin Buhranı olarak tarihe geçmiştir.

- Batılı güçler ablukayı Batı Berlin'e yönelik oluşturdukları hava köprüsü (Luftbrücke) ile aşmayı başarmışlardır.
- 1948-49 kışını da içine alan bu sürede 1.5 milyon insanın yiyecek, yakacak ve her türlü hammadde ihtiyacı Amerikan uçaklarının yaptığı seferler ile karşılanmıştır.

Varşova Paktı

- NATO'nun kurulmasından sonra SSCB işgal ettiği Doğu Avrupa ülkelerindeki etkisini sağlamlaştırma yoluna gitmiştir.
- 1955'de Batı Almanya'da NATO'ya katılınca Varşova Paktı 8 ülkenin katılımıyla kuruldu.
- SSCB, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk ve Doğu Almanya ilk üyeleridir.
- Arnavutluk 1968'de ayrılmıştır. Kuzey Kore ve Moğolistan ise gözlemci olarak katılmıştır.
- Varşova Paktı SSCB'nin çökmesinin ardından 1 Temmuz 1991'de dağıtıldı.

Sosyalist Bloktaki Sarsıntılar

SSCB – Yugoslavya

- SSCB'den bağımsız olarak sosyalist bir yönetim oluşturan Yugoslavya bazı konularda Sovyetler ile ters düşmüştü.
- Tito'nun kayıtsız bir Sovyet denetimini reddetmesi ve Balkanlarda etkinlik kurmak istemesi ilişkileri bozdu.
- Yugoslavya 1948'de Cominform'dan çıkarıldı.
- İlişkiler 1955'den sonra kısmen düzelse de Yugoslavya Tarafsızlar Bloku'nun öncülüğünü yapmaya devam etti.

Örnek Soru 2012 LYS

Doğu Bloku içinde yer alan devletlerde komünist rejimler SSCB'nin baskısıyla oluşmasına rağmen yalnız iki ülkede II. Dünya Savaşı sırasında komünist partilerin Alman işgaline karşı başarılı direnişi, bu rejimin kurulmasında etkili olmuştur. Aşağıdakilerden hangisi bu iki ülkeden biridir?

- A) Yugoslavya
- B) Çekoslovakya
- C) Polonya
- D) Macaristan
- E) Bulgaristan

SSCB – Çin

- 1949'da kurulan Çin Sovyetlerle başlarda çok iyi ilişkiler içindeydi.
- Kore Savaşı iki ülkenin daha da yakınlaşmasına neden oldu.
- Bu ortamda ABD Çin'in BM'den çıkarılarak yerine Tayvan'ın alınmasına destek verdi.
- Fakat 1960'lı yıllardan itibaren ilişkiler bozuldu.
- İdeolojik farklılıklar, liderlik mücadelesi ve sınır anlaşmazlıkları temel sorunlar olmuştur.
- Çin Kültür İhtilalinden sonra batılı ülkelerle ilişkileri düzelterek yeniden BM üyesi olmuştur.

SSCB – Macaristan

- Macar başbakanı Nagi komünist sistemi yumuşatan politikalar uygulayınca SSCB tarafından görevden alındı.
- Buna halkın sisteme yönelik tepkileri eklenince 23 Ekim 1956'da 200 bini aşkın kişi protesto gösterileri düzenledi.
- Polisin göstericilere ateş açması olayların tüm ülkeye yayılmasına neden oldu.
- Nagi'nin yeniden başbakan yapılması gösterileri durduramayınca Sovyet ordusu 31 Ekim 1956'da Budapeşte'yi kuşattı.
- Nagi buna tepki göstererek BM koruması isteyince Sovyetler Budapeşte'yi işgal etti.
- Geniş çaplı tutuklamalar yapıldı.
- Çin bu olaylarda Macar halkının haklı olduğunu savunmuştur.

SSCB – Çekoslovakya

- Çekoslovakya savaş sonunda Varşova Paketi'ne katılmıştı.
- 1953'de ekonomik sıkıntılarla başlayan ayaklanma Komünist Parti'nin sert tedbirleriyle bastırıldı.
- 1967'de başlayan insancıl komünizm akımı ve 1968'de ortaya çıkan sosyalizmi demokrasi ile birleştiren "Harekat Programı" toplum üzerinde çok etkili oldu.
- Harekat Programı'na göre hür seçimler yapılacak, sosyalist ilkeler ile demokrasi birleştirilecek, dernek kurma, inanç, kanaat, basın ve seyahat hürriyetleri tanınacaktı.
- SSCB'nin bu harekete tepkisi sert oldu ve 21 Ağustos 1968'den itibaren Çekoslovakya işgal edildi.

BATI BLOKU

- II. Dünya Savaşı ile birlikte dünyadaki güç dengeleri değişmişti.
- Savaş öncesinde dünya siyasetini yönlendiren devletler çok yıpranmıştı.
- Bu ortamda zayıf düşen İngiltere, ABD'nin yeniden kabağuna çekilmesini istemiyordu.
- Ayrıca Sovyetlerin yayılmacı politikaları ABD'nin etkin rol oynamasını zorunlu kılıyordu.

Truman Doktrini

- II. Dünya Savaşından sonra iç savaş yaşayan Yunanistan ve Sovyet tehdidi altındaki Türkiye'ye ABD'nin destek vermesini sağlamıştır.
- Böylece Yunanistan'da batı yanlısı bir yönetim oluşturulmuştur.
- İngiltere kontrolündeki bir coğrafya'da ABD'nin görüş bildirerek etkin politika uygulaması artık ABD'nin bu bölgede kontrolü devraldığını göstermektedir.
- Ayrıca iki bloklu bir dönemin ve SSCB-ABD mücadelesinin başladığının da bir göstergesidir.

Marshall Planı

- ABD'nin Avrupa ülkelerinin ekonomilerini düzlüğe çıkarmak amacıyla yardım yapmasını öngören plandır.
- Türkiye'nin de içinde bulunduğu 16 Avrupa ülkesine ABD tarafından toplamı 16 milyar dolara ulaşan yardımlar yapılmıştır.

- Marshall yardımları sonucunda Avrupa'nın tarım ve sanayi üretimi büyük ölçüde artış göstermiştir.
- 16 Avrupa ülkesi 16 Nisan 1948'de Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatını kurmuştur.
- SSCB buna tepki olarak Molotof Planı ile ikili ticaret düzenini kurmuştur.
- Marshall Planına katılmak isteyen Çekoslovakya'da yapılan bir darbe ile bu engellenmiştir.

Örnek Soru 2010 LYS

I. Truman Doktrini

II. Marshall Planı

III. Balfour Deklarasyonu

SSCB'nin komünist partiler aracılığıyla Doğu Avrupa'da egemenlik kurması üzerine, Amerika Birleşik Devletleri yukarıdakilerden hangilerini uygulamaya koymuştur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

NATO

- Kuzey Atlantik İttifakı (North Atlantic Treaty Organization)
- SSCB'nin yayılma faaliyetlerine ağırlık vermesi batılı ülkeleri telaşlandırmaya başlamıştı.
- Bunun üzerine 1948'de İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg Batı Avrupa Birliği denilen bir ittifak oluşturdu.
- Fakat II. Dünya Savaşı ile zayıflayan bu ülkeler ABD'nin desteğine muhtaçtı.
- Berlin Buhranı'nın da etkisiyle 12 kurucu ülke 4 Nisan 1949'da NATO'yu kurmuştur.
- ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, İzlanda, Danimarka, Norveç ve Portekiz ilk üyeleridir.
- 1952'de Türkiye ve Yunanistan, 1955'de Batı Almanya ve 1982'de İspanya ittifaka katılmıştır.

Avrupa Konsevi

- 5 Mayıs 1949'da Londra'da kurulmuştur.
- İnsan hakları, medya, hukuk işbirliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor gibi alanlarda işbirliğini arttırmak hedeflenmiştir.
- İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İtalya, İrlanda, Danimarka, Lüksemburg, Norveç ve İsveç tarafından kurulmuştur.
- Türkiye 8 Ağustos 1949'da üye olmuştur.

Avrupa Ekonomik Topluluğu

- Birliğin temeli 9 Ağustos 1950'de Fransa Dışişleri Bakanı Shuman'ın yayınladığı bildiri ile atılmıştır.
- Shuman Bildirisine göre Fransa ve Almanya kömür ve çelik üretimini bir çatı altında toplayarak yönetmelidir. Bu iki ülke arasındaki savaş ihtimalini tamamen ortadan kaldıracaktır.
- Shuman Bildirisi'nin etkisiyle 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda tarafından kurulmuştur.
- Bu girişimin başarısı üzerine 1957 Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur.

ORTA DOĞU'DAKİ GELİŞMELER

İsrail'in Kuruluşu 1948

- Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması fikri 19. Yüzyıl'ın sonlarında güçlenmiştir.
- 1897 Basel Kongresinde Yahudilerin Filistin'de yurt edinmesi kararı alınmıştır.
- Dünya Siyonist Örgütü lideri Theodor Herzl Osmanlı Devleti'ne Yahudilerin Filistin'e göçü karşılığında dış borçların ödenmesini teklif etmiştir.
- Bu teklif II. Abdülhamit tarafından reddedilmiştir.
- Buna rağmen Yahudiler Filistin'de koloniler kurmayı başarmışlardır.
- I.Dünya Savaşı sırasında Filistin Osmanlı hakimiyetinden çıkınca Yahudiler güç kazanmıştır.
- **1917 Balfour Deklarasyonu** Yahudiler açısından tarihi bir öneme sahiptir.
- İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour, yaptığı açıklama ile Yahudilerin Filistin'de devlet kurması fikrini İngiltere'nin desteklediğini açıklamıştır.
- Bu belge sonrasında Yahudi göçleri hızlanmıştır.
- Filistin'de 1882'de 35 bin Yahudi varken 1939'da bu rakam 460 bine ulaşmıştır.
- II. Dünya Savaşı sonrasında dünya kamuoyunda oluşan ortam Yahudilerin lehine idi.
- 1947'de ABD ve İngiltere öncülüğünde Filistin sorunu BM gündemine taşındı.
- BM Filistin'in Araplarla Yahudiler arasında bölünmesine, Kudüs'ün tarafsız bölge olmasına karar verdi.
- 14 Mayıs 1948'de İngiltere Filistin'deki manda yönetimini tek başına kaldırdı. Aynı gün İsrail devletinin kurulduğunu ilan etti.

Örnek Soru 2012 LYS

Kasım 1917'de İngiltere Dışişleri Bakanı tarafından Siyonist Federasyonu Başkanı'na gönderilen mektupla, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasını kabul ettiği resmen bildirilmiştir. Bu tarihten sonra Yahudiler büyük kitleler hâlinde Filistin'e göç etmeye başlamışlardır. Yahudi devleti kurulması konusunda bir dönüm noktası kabul edilen bu belge aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Schuman Bildirgesi
- B) Balfour Deklarasyonu
- C) Marshall Planı
- D) Truman Doktrini
- E) Helsinki Nihai Senedi

Süveyş Krizi 1956

- 1956 yılında Mısır lideri Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesiyle çıkan krizdir.
- İngiltere, Fransa ve İsrail bu karara sert tepki göstermiştir.
- Kriz sırasında SSCB'nin Araplara destek vermesi üzerine ABD olaya ağırlığını koymuştur.
- ABD'nin müdahalesi ile İngiltere, Fransa ve İsrail geri adım atmıştır.
- Süveyş Krizi ve ABD'nin İsrail'e verdiği koşulsuz destek Orta Doğu'da Sovyetlerin güçlenmesine neden olmuştur.

Eisenhower Doktrini 1957

- Sovyetlerin Orta Doğu'da güçlenmesi üzerine ABD başkanı Eisenhower'in yayınladığı mesajdır.
- Amaç Orta Doğu ülkeleri ile iyi ilişkiler geliştirerek SSCB'nin bölgede güçlenmesini engellemektir.
- Planın temelinde bölge ülkelerine yıllık 200 milyon dolar civarı yardım yapılması ve Sovyet saldırısı durumunda askeri koruma sağlanması vardı.
- Türkiye, Irak, Pakistan, Afganistan ve İsrail plana destek veren ülkelerdi.
- Bölgedeki rejim değişiklikleri sonucu zaman zaman bu ülkeler değişmiştir.
- En önemli muhalifler ise o dönemdeki Suriye ve Mısır'dır.

UZAK DOĞU'DAKİ GELİŞMELER

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu 1949

- Mao 1949'da iktidarı ele geçirerek Komünist bir yönetim oluşturdu.
- Çin'deki rejim değişikliği uluslar arası politika'da da etkili oldu.
- Çin ile SSCB arasında dostluk antlaşması imzalandı.
- Çin Kore Savaşında ABD karşısında yer aldı, Süveyş Krizinde Arapları destekledi.
- Fakat 1960'lı yıllardan itibaren Çin-SSCB ilişkileri bozulmaya başladı.
- İki ülke arasındaki rekabet ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik Sovyet baskısını Çin'in eleştirmesi temel sebeplerdi.
- Ayrıca Tibet sorunu ve sınır anlaşmazlıkları yüzünden Çin-Hint ilişkileri de bozuldu.
- Buna rağmen Çin bölgesindeki çatışmalarda batılı ülkelerin karşısında yer almaya devam etti.
- Vietnam, Kamboçya, Tayland gibi ülkelerde devrimci grupları destekledi.
- Vietnam Savaşında ABD'ye karşı Kuzey Vietnam'a destek verdi.
- Çin 1960'ların sonlarına doğru batılı ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır.
- Bunun sonucu olarak 1972'de yeniden BM üyesi olmuştur.

Kore Savaşı 1950-53

- II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya Kore'den çekilince Kore'yi ABD ve Sovyetler ele geçirmiştir.
- 38. enlem sınır kabul edilmiştir.
- Birleşme görüşmeleri sonuçsuz kalmıştır.
- Bunun üzerine kuzeyde SSCB kontrolünde Kore Halk Cumhuriyeti, güneyde ise ABD destekli Güney Kore Cumhuriyeti kurulmuştur.
- 1949'da Çin'de de komünist yönetim oluşunca Sovyetler bölgedeki ABD varlığını bitirmek istedi.
- Bu yüzden Kuzey Kore'nin güneye saldırması teşvik edildi.
- 25 Haziran 1950'de başlayan savaşta ABD öncülüğünde bir BM Kuvveti oluşturuldu.
- Türkiye bu güce bir Tugay ile katıldı.
- Savaş 1953'de son buldu.
- İki taraf ta birbirine üstünlük sağlayamadı.
- Bölgedeki gerginlik halen devam etmektedir.

Örnek Soru 2010 LYS

Kore'ye uluslararası bir güç gönderilmesi kararlaştırıldığında ilk asker göndermeye karar veren birkaç ülkeden biri de Türkiye olmuştur.

Türkiye'nin bu tutumu,
I. Kuzey Atlantik Paketi,
II. Balkan Paketi,
III. Bağdat Paketi

ittifaklarından hangilerine girişini kolaylaştırmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) I, II ve III

SEATO 1954

- Uzak Doğu'da Sovyetlerin genişlemesi üzerine ABD öncülüğünde kurulan teşkilattir.
- ABD, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Avustralya, Filipinler, Tayland ve Pakistan üye olmuştur.
- Amaç bölgede SSCB ve Çin'in genişlemesini engellemektir.

GÜNEY ASYA

Hindistan ve Pakistan'ın Kuruluşu 1947

- Mahatma Gandhi ve Muhammet Ali Cinnah bölgedeki bağımsızlık hareketini yönlendiren liderlerdir.
- Hindistan 1763'den itibaren İngiliz sömürgesidir.
- 20. Yüzyılın başlarında Mahatma Gandhi'nin şiddeti reddeden kendine özgü bağımsızlık mücadelesi büyük destek buldu.
- 1935'de İngiltere bütün yönetim yetkilerini Hintli yöneticilere bıraktı.
- 1940'ta toplanan Hindistan Müslümanları ayrı bir devlet kurmayı kararlaştırdılar.
- Müslümanların liderliğini M. Ali Cinnah yapmıştır.
- İngiltere 1946'da Hindistan ve Pakistan adı altında iki ayrı dominyon kurulmasını kararlaştırdı.
- İngiltere 1947'de bölgeden çekilerek iki ülkenin bağımsızlık kazanmasını sağladı.
- Pakistan'ın doğu'da kalan ve kara sınırı olmayan toprakları 1971'de Bangladeş adıyla bağımsız bir devlet haline geldi.
- Bölgede iki güçlü devletin kurulması etkili oldu.
- Seylan, Birmanya ve Malezya İngiltere'den; Vietnam, Laos ve Kamboçya Fransa'dan; Endonezya ise Hollanda'dan bağımsızlıklarını kazandı.
- Hindistan bağımsızlık sonrasında Bağlantısızlar Hareketinin önemli üyelerinden birisi oldu.

Örnek Soru 2012 LYS

Hindistan Bağımsızlık Hareketi'nin siyasi lideri olan, 1869-1948 yılları arasında yaşamış, Hindistan'da 2 Ekim günü anısına millî tatil olarak kutlanan, ülkesinin sosyal ve ekonomik ilerlemesi için çalışmalar yapmış devlet adamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muhammet Ali Cinnah
B) Muhammet Nadir
C) Javvaharlal Nehru
D) Mahatma Gandhi
E) Muhammet İkbâl

AFRİKA'DAKİ GELİŞMELER

- 1940'da İtalya'nın Libya ve Etiyopya'dan çekilmesiyle bölgedeki sömürgecilik faaliyetleri sona ermeye başladı.
- 1950'li ve 60'lı yıllarda bölge ülkeleri ard arda bağımsızlıklarını kazandı.
- Fakat kıtada yaygın olan kabilecilik anlayışı pek çok ülkede diktatörlüklerin kurulmasına neden oldu.
- Dünyanın en borçlu kıtası olan Afrika'da yine dünyanın en fakir ülkeleri yer almaktadır.
- Batının siyasi ve ekonomik müdahaleleri geri kalmışlığın en önemli nedenlerindedir.

SOĞUK SAVAS DÖNEMİNDE TÜRKİYE

- Soğuk Savaş Döneminde Sovyet baskısı artınca Türkiye ABD yanlısı politikalar izlemeye başlamıştır.
- Avrupa Konseyi, NATO, Balkan Paketi, Bağdat Paketi üyelikleri hep bu politikanın sonucudur.

Türkiye'nin Avrupa Konseyine üye olması 1949

- Avrupa Konseyi 5 Mayıs 1949'da kurulmuştur.
- Türkiye 9 Ağustos 1949'da üye olmuştur.
- Amaç batılı ülkelerle siyasi ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve güvenliğin sağlanmasıdır.

Türkiye'nin NATO'ya üye olması 1952

- NATO'nun kurulmasından Türkiye, Sovyet tehditleri sebebiyle üye olmak istemiştir.
- Başvurular 1950'de yapılmış fakat SSCB'nin tepkisinden çekinildiği için beklemeye alınmıştır.
- 1950'de Kore Savaşı başlayınca Türkiye BM davetine olumlu sonuç vermiş ve 4500 kişilik bir birlikle BM gücüne katkı sağlamıştır.
- Böylece Türkiye ilk kez yurtdışına asker yollamıştır
- Kore Savaşının etkisiyle 1951'de Türkiye'nin Yunanistan ile beraber üye olması kararlaştırılmıştır
- 18 Şubat 1952'de TBMM'nin onaylaması ile resmen NATO'ya üye olunmuştur.

Balkan Paketi 1953

- Sovyetlerin kontrolündeki Bulgaristan Türkiye'nin NATO'ya üye olmasına tepki gösterdi.
- Bunun üzerine Balkanlardaki etkinlik artırıldı.
- 1953'de Türkiye, Yunanistan, ve Yugoslavya Balkan Paketi kurdu.
- 1954'ten itibaren Sovyetlere yaklaşan Yugoslavya paketi işlemez hale getirdi.

Bağdat Paketi (CENTO) 1955

- Temeli Türkiye ile Irak arasında 1955'de atılmıştır.
- Sonradan İngiltere, İran ve Pakistan da katılmıştır.
- Sovyetler bu pakta tepki göstermiştir.
- 1958'de Irak'ta krallık yıkılınca yeni yönetim pakt'tan çekilmiştir.
- 1959'da CENTO adını alarak merkezini Ankara'ya taşımıştır.
- Yirmi yıllık bir sürecin ardından Pakistan ve İran'ın ayrılmasıyla dağılmıştır.

Türkiye'de İç Siyaset

- Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- Milli Şef dönemi denilen bu dönemde tam bir tek adam yönetimi görülmüştür.
- II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar demokratikleşme rafa kaldırıldı.
- II. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin Sovyet tehdidi ile karşı karşıya kalması batı politikalarına yönelmeyi zorunlu kıldı.
- Bu durum demokratikleşme çalışmalarının yapılması için uygun ortam oluşmasını sağladı.
- 1945'de Nuri Demirağ Milli Kalkınma Partisini kurdu.
- Fakat asıl muhalefet CHP içinden çıktı.

- CHP milletvekilleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü Dörtlü Takrir ile parti programı ve kanunlarda değişiklik istediler.
- İstekleri reddedilince CHP'den ayrılarak Demokrat Parti'yi kurdular. (7 Ocak 1946)
- Aynı yıl 13 parti daha kurulmuştur.
- 1946 seçimleri açık oy gizli tasnif sistemiyle yapılmıştır.
- Bu şaibeli seçimlerde CHP 397, DP 69, Bağımsızlar 7 milletvekili çıkarmıştır.
- 14 Mayıs 1950 seçimleri ise gizli oy açık tasnif sistemiyle yapılmıştır.
- DP %55 oy alarak iktidarı ele geçirmiştir.
- Böylece 27 yıllık CHP iktidarı son bulmuştur.
- Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçilirken, Adnan Menderes Başbakan seçilmiştir.
- İlk dönemde uygulanan sosyal politikaların başarısı (ücretli hafta sonu tatili, sendika kurma hakkı v.b.) 1954 seçimlerinde DP'nin oyunu % 58'e çıkarmasını sağlamıştır.
- DP 1960'da yapılan askeri darbe'ye kadar yönetimde kalmıştır.

Ekonomi

- 1946'dan itibaren ekonomide liberalleşme başlamıştır.
- 1947'de TL'nin değeri düşürülerek ithalat kolaylaştırılmıştır.
- Bankaların altın satın almalarına izin verilmiştir.
- DP iktidarında Marshall yardımlarının da etkisiyle tarımda büyük gelişme yaşanmıştır.
- DP iktidarının ilk yıllarında ekonomi %11-13 oranında büyümüştür.
- Fakat bir çok yatırım yine devlet eliyle yapılmıştır.
- 1954'ten itibaren hızlı büyüme yavaşlayarak % 4'ler seviyesine gelmiştir.

Sosyal ve Kültürel Hayat

- Müzik alanında Caz ve Rock'n Roll Türkiye'de etkisini arttırmaya başlamıştır.
- Zeki Müren, Müzeyyen Senar, Neşet Ertaş dönemin ünlü sanatçılarıdır.
- Ömer Lütfi Akad'ın Vurun Kahpeye filmi batı etkisiyle çekilmiş önemli bir yapıttır.
- Hollywood sineması Türkiye'de de etkili olmaya başlamıştır.
- 1940'lı yılların ilk edebi hareketi şiir alanındaki Garip akımıdır.
- Orhan Veli öncülüğündeki akım şiiri kurallardan soyutlamayı, yeni bir dil kullanmayı benimsemiştir.
- Garipçiler akımına karşı oluşan İkinci Yeniler'in temel anlayışı konuşma dilinden uzaklaşarak edebi sanatları ve imgeyi bolca kullanmaktır.
- 1950'li yıllarda ortaya çıkan Hisarcılar ise toplumsal değerleri korumayı amaçlamıştır. Ölçülü şiiri savunmuşlardır.
- Sağlık alanında Verem başta olmak üzere salgın hastalıklarla mücadele milli bir dava olarak yürütülmüştür.
- 1950-57 arasında sağlık alanına bütçeden ayrılan pay 12 kat artmıştır.

SOĞUK SAVAS DÖNEMİNDE DÜNYA

- Büyük sanayi ülkeleri 1945-75 yılları arasında benzeri görülmemiş bir ekonomik büyüme yaşadı.
- Bu dönemde dünya genelinde hızlı nüfus artışı görülmüştür.
- Şehirli nüfusun hızla artması otomobil kültürünün halk arasında yaygınlaşmasını sağlamıştır.
- Ekonomik gelişme görülmeyen Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde bağımsızlık hareketleri artmış diktatörlükler görülmüştür.
- Soğuk Savaş döneminde askeri harcamalar çok arttı.
- Savaş döneminde iş hayatına alışan kadınlar bu konumlarını devam ettirdi.
- Reklam sektörü büyüdü, tüketim hızla arttı.
- TV'nin icadı ve yaygınlaşması Radyo'nun önemini azalttı.
- Rock'n Roll müziği yaygınlaştı, Elvis Presley efsane haline geldi.
- Füze teknolojisindeki gelişmelerle Sputnik adlı ilk uydu 1957'de SSCB tarafından uzaya gönderildi.
- Bu, uzay çalışmalarındaki ABD-SSCB rekabetini arttırmıştır.
- Nükleer enerji konusundaki çalışmalar hızlanmıştır.
- DNA'nın kimyasal yapısı çözüldü.
- Sanat alanında önemli çalışmalar yapıldı.
- Sürrealizm etkisini 60'lara kadar devam ettirdi.
- 1951'de İskenderiye'de Akdeniz Oyunları başladı.
- 1955-56 sezonunda Şampiyon Kulüpler Kupası ilk kez düzenlendi. İlk kupayı Real Madrid kazandı.

Örnek Soru 2010 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra bilim alanındaki gelişmelerden biridir?

- A) Atom bombasının yapılması
- B) Teleskobun icat edilmesi
- C) Elektrik ampulünün icat edilmesi
- D) Fotoğraf makinesinin icat edilmesi
- E) Uzaya uydu gönderilmesi

YUMUŞAMA DÖNEMİ

- Detant (Yumuşama Dönemi) bloklar arasında gerginliği azaltmak için karşılıklı görüşmelerin artırıldığı bir dönemdir.
- Bu dönemde çatışmalar sona ermemiş fakat azalmıştır.
- Özellikle nükleer güç'ün getirdiği caydırıcılık bu döneme girilmesinde etkilidir.
- ABD başkanı Kennedy ile Sovyet lideri Kruşçev tarafından geliştirilmiştir.
- Bu dönemde nükleer silahlar sınırlandırılmaya çalışılmış, konvansiyonel silahlanma devam etmiştir.
- **1956 Sovyet Komünist Partisi 20. Kongresi** raporu ABD ile kalıcı dostluğun sağlanmasının barış için şart olduğunu ortaya koymuştur.
- **1968 Nixon-Kissinger Doktrini** ise Sovyetlerle olan ilişkilerin Realizm, Ölçü ve Bağlantılılık ilkelerine oturtmuştur.
- Buna göre ortak çıkarlar konusunda antlaşmalar yapılmalı, başka ülkeleri zarara uğratacak faaliyetlerde bulunmamalı ve sorunların çözümünde askeri çözümlerden önce diğer alanlarda görüşmeler yapılmalıdır.
- Berlin politikaları konusunda SSCB'nin geri adım atması ilişkileri geliştirmiştir.
- Bu dönemde Çin ile batı arasındaki ilişkiler de gelişmiştir.
- Çin ABD'nin katkısı ile yeniden BM üyesi oldu.

Nükleer Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri

- Küba sorununun barışçı bir şekilde çözülmesi görüşmelerin yolunu açtı.
- 1969'da Helsinki'de yapılan görüşmelerle önemli bir adım atıldı. Bu görüşmeler Yumuşama Dönemi'nin de başlangıcı sayılır.
- Stratejik Silahları Azaltma Görüşmeleri (Strategic Arms Limitation Talks) 1972'de SALT-I antlaşmalarının yapılmasını sağladı.
- 1979'da ABD ile Sovyetler arasında yapılan SALT-II antlaşması ile uzun menzilli nükleer silahlar sınırlandırıldı.
- Fakat 1979'da SSCB Afganistan'ı işgal edince ABD kongresi bu antlaşmayı onaylamadı.

Helsinki Konferansı 1975

- Yumuşama politikalarının etkisi ile Arnavutluk dışındaki tüm Avrupa devletleri ile ABD ve Kanada'nın katıldığı konferans toplandı.
- Burada uluslar arası ilişkiler açısından büyük önem taşıyan **Helsinki Nihai Senedi** yayınlanmıştır.
- Buna göre toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığa saygı esas kabul edildi. Anlaşmazlıkların barışçı yöntemlerle çözümü kabul edildi. Temel özgürlüklere saygının önemi vurgulandı.

Çatışmalar

Küba Buhranı

- Küba'da 1959'da Fidel Castro, Batista diktatörlüğünü devirerek sosyalist bir yönetim oluşturdu.
- ABD ile ilişkileri gergin olan Castro Sovyetler'e yakınlaşmaya başladı.
- Bunun bir sonucu olarak SSCB 1962'de Küba'ya füze sistemleri kurmaya başladı.
- ABD topraklarını vurma kapasitesine sahip bu füzelerin sökülmesini isteyen ABD'nin isteği reddedilince ABD donanması Küba kıyılarını kuşattı.
- SSCB'nin de donanmasını harekete geçirmesiyle bir nükleer savaş ihtimali ortaya çıktı.
- Kennedy ve Kruşçev bu gergin ortamda başarılı bir siyaset yürüttü.
- Bunun sonucu olarak SSCB, Türkiye'deki ABD'ye ait Jüpiter füzelerinin sökülmesi karşılığında Küba'daki füzeleri sökmeyi kabul etmiştir.
- Bu sorun her iki ülkenin diyalog ve silahsızlanma politikalarına ağırlık vermelerinin yolunu açmıştır.

Örnek Soru 2012 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, 1962 yılında SSCB'nin Küba'ya füze yerleşmesiyle başlayan ve SSCB ile ABD arasındaki ilişkileri daha da gerginleştiren Küba Buhranı'nın Türkiye'yi ilgilendiren sonuçlarından biridir?

- A) Türkiye'deki ABD'ye ait Jüpiter füzelerinin sökülmesi
- B) Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesi
- C) Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Teşkilatına alınması
- D) Türk topraklarının NATO güvencesi altına alınması
- E) Türkiye'ye Truman Doktrini doğrultusunda Amerikan desteğinin artması

Vietnam Savaşı

- Fransa sömürgesi olan Vietnam'da 1954 Cenevre Antlaşması ile Kuzey ve Güney Vietnam adı altında iki bağımsız devlet kuruldu.
- 1956 seçimleri ile iki ülke birleşecekti fakat Güney bu seçimlere katılmadı.
- Bunun üzerine Komünist olan Kuzey güneydeki yönetimi devirmek için gerilla savaşına başladı.
- Güney ABD'den yardım isteğinde bulundu.
- Kuzey'in ABD donanmasına 1964'te saldırmasına ABD kuzeydeki askeri hedefleri bombalayarak cevap verdi ve savaşa girdi.
- Bunun üzerine kuzey birlikleri güneye girdi.
- 80 bin askerle başlayan ABD askeri varlığı 600 bin'e kadar arttı.
- ABD istediği başarıyı bir türlü yakalayamadı.
- ABD'de artan protesto gösterileri kongrenin de karar değiştirmesine neden oldu.
- Muhammed Ali de protestoculara katılarak askere gitmeyi reddetti.
- 1968'de Paris'te Kuzey Vietnam ile barış görüşmelerine başlandı.
- ABD başkanı Nixon geri çekilme kararı verdi.
- 1973'de Paris'te Vietnam barışı imzalandı.

- Antlaşmaya göre ABD çekilecek, esirler iade edilecek ve Kuzey ile Güney arasında birleşme görüşmeleri yapılacaktı.
- 1975'de Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam'ı ele geçirmesiyle 1976'da Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu.

Örnek Soru 2010 LYS

Vietnam Savaşı en şiddetli dönemindeyken askere çağrılan ancak, "Vietkonglar (Kuzey Vietnamlılar) bana hiçbir kötülük yapmadılar ki onlarla savaşıyım." diyerek savaş karşıtı tutum sergileyen ve bu nedenle dünya şampiyonluğu elinden alınan, boks lisansı iptal edilen ve hapis cezasına çarptırılan ünlü ABD'li boksör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Muhammed Ali Clay
- B) Michael (Mike) Gerard Tyson
- C) Jack Johnson
- D) Floyd Patterson
- E) Oscar de la Hoya

Keşmir Sorunu

- Pakistan ve Hindistan bağımsızlıktan itibaren sorunlar yaşamaya başladılar.
- Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Çin'in kesişme noktasında yer alan Keşmir bölgesi en önemli anlaşmazlık olmuştur.
- Verimli toprakları ve yer altın zenginlikleri önem taşıyan bu bölge'de iki ülke de hak iddia ediyordu.
- Pakistan nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman olduğu için bölgenin kendine ait olduğunu belirtirken Hindistan Keşmir Mihracesi'nin kendi topraklarıyla birleşmesinden dolayı bölgenin Hindistan'a ait olduğunu iddia ediyordu.
- İki ülke ilk kez 1948'de bölge için savaştı.
- Bölgenin küçük bir bölümünü Pakistan büyük bölümünü ise Hindistan ele geçirdi.
- BM Keşmir'de halkoylaması yapılmasını kararlaştırdı fakat Hindistan kendi kontrolündeki bölgede henüz halk oylaması yaptırmadı.
- Bu sorun üzerine Hindistan Sovyetler'e yakınlaşırken Pakistan ABD yanlısı politika izlemeye başladı.
- 1959'da Tibet sorunu dolayısı ile başlayan Çin-Hindistan gerginliği üzerine Pakistan Çin ile yakınlaşmaya başladı.
- 1965'de Keşmir'de başlayan Hindu-Müslüman çatışması savaşa dönüştü.
- Çin'in baskısıyla 1966'da savaş durduruldu.
- Çin baskısı karşısında ABD Hindistan'a daha yakın durmaya çalışmış SSCB ise bu kritik sorunda tarafsız kalmaya özen göstermiştir.
- 1966 Taşkent Deklarasyonu ile iki ülke 1965 öncesi sınırlara çekilmeyi ve sorunu barışçı yöntemlerle çözmeyi kabul etmiştir.
- Keşmir sorunu günümüzde devam eden uluslar arası sorunlardan birisidir.

SSCB'nin Afganistan'ı İşgali

- Afganistan 1919'da İngiltere'den bağımsızlığını kazandı.
- 1973'e kadar krallıkla yönetilen ülke bu tarihten sonra cumhuriyetle yönetilmeye başladı.
- Ülkede sosyal huzursuzluklar ve ekonomik sıkıntılar bu dönemde de devam etti.
- 1978'de iktidardaki yönetim SSCB ile Dostluk ve İş Birliği Antlaşması imzaladı.
- Halkın SSCB yanlısı yönetime olan direnci artınca iktidardakiler Sovyetlerden yardım istedi.
- SSCB önce uzman ve askerlerden oluşan heyetler yolladı sonrasında ise 27 Aralık 1979'da Afganistan'ı işgal etti.
- Bu işgali bir çok devlet tepki ile karşıladı.
- Çin ve Pakistan olayı BM gündemine getirdi.
- ABD ise SALT-II antlaşmasını onaylamadı.
- ABD işgale tepki olarak Afgan mücahitlere yardım etmeye başladı.
- Mücahitler Sovyet ordusunu zor durumda bıraktı ve SSCB kontrolü bir türlü sağlayamadı.
- 1982'de BM gözetiminde Afganistan, Pakistan, SSCB ve ABD'nin katılımıyla görüşmeler başladı.
- 1988'de Afgan sorununa çözüm bulan antlaşma Cenevre'de imzalandı.
- Sovyet askerleri 1988-89 yılı içinde Afganistan'dan çekildi.
- Mücahit gruplar birleşerek bir hükümet kurdu.
- Fakat Afganistan'da istenen istikrar günümüze kadar bir türlü sağlanamadı.

Bağlantısızlar Hareketi

- Doğu ve Batı blokları dışında kalan ülkeler yeni bir hareketin doğmasını sağlamışlardır.
- Bu hareketin öncü ülkeleri Hindistan, Mısır ve Yugoslavya'dır.
- Sömürgecilğe karşı bir araya gelen 24 ülke 1955'de Endonezya'nın Bandung kentinde bir araya gelmişlerdir.
- **1955 Bandung Konferansı** ile barış içinde bir arada yaşamının beş ilkesi üzerinde bir antlaşmaya varıldı.
- Belirlenen beş temel ilke şunlardır:
  - 1- Siyasi bağımsızlık
  - 2- Askeri ittifaklara katılmama
  - 3- Kendi topraklarında başka devletlerin askeri üslerine izin vermeme
  - 4- İkili ittifaklara girmeme
  - 5- Milli kurtuluş savaşlarını destekleme
- Bandung Konferansı ile birlikte bir Bağlantısızlar Hareketi doğmaya başladı.
- Bu hareket üyelerin farklı siyasi yapıları ve bağlantıları nedeniyle tam bir birliktelik oluşturamadı.
- Fakat Asya ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin gelişmesine yardımcı oldu.
- Bağlantısızlar hareketi ilk teşkilatlı toplantısını 1961'de Belgrad'ta yaptı.
- **1961 Belgrad Konferansı** sonucunda 27 maddelik bir Deklarasyon yayınlanarak ABD ve Sovyetler'e barış çağrısı yapıldı.

- Her türlü sömürgecilğe karşı çıkıldı ve bağımsızlık hareketleri desteklendi.
- Bağlantısızların ikinci toplantısı 1964'te Mısır'da üçüncü toplantısı ise 1970'de Zambiya'da yapıldı.
- Bağlantısız ülkelerin dördüncü toplantısı doğu bloğundaki çözülmenin ardından 118 ülkenin katılımı ile 2006'da Küba'da yapıldı.
- Bağlantısızlar BM üyelerinin üçte ikisini dünya nüfusunun ise %55'ini temsil etmektedir.

Örnek Soru 2011 LYS

Sömürgecilğe karşı halkların kendi kaderlerini belirleme haklarını benimseyen Asya ve Afrika'dan 24 ülkenin 1955 yılında Endonezya'da toplandığı ve sonucunda uluslararası ilişkilerde bağlantısızlık akımının ortaya çıktığı konferans aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yalta Konferansı
- B) Helsinki Konferansı
- C) Bandung Konferansı
- D) Belgrad Konferansı
- E) San Francisco Konferansı

Filistin Sorunu ve Arap-İsrail Savaşları

1948 Arap-İsrail Savaşları

- BM kararıyla İsrail devletinin kurulmasına tepki olarak çıkmıştır.
- Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan ve Irak ile İsrail arasında gerçekleşmiştir.
- İsrail'in başarısı üzerine 1949'da ateşkes ilan edilmiştir.
- Çok sayıda Filistinli komşu ülkeler göç etmesi sonucu mülteciler sorunu ortaya çıktı.
- Bu savaşta hem batılı ülkeler hem de Sovyetler İsrail'e destek vermiştir.

1956 Mısır-İsrail Savaşı

- Mısır'ın Süveyş Kanalını millileştirmesine tepki olarak çıkmıştır.
- İngiltere ve Fransa'nın desteği ile İsrail Mısır'a saldırmıştır.
- Mısır savaş sonunda yenilmiştir.
- Sovyetler bu savaşta etkin bir rol oynayarak Mısır'ı desteklemiştir.
- Bu gelişme üzerine ABD, İngiltere ve Fransız politikalarına karşı çıkmış ve Mısır'ın boşaltılmasında etkili olmuştur.

1967 Arap-İsrail (6 Gün) Savaşı

- Ürdün'de Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulması ve Mısır'ın Akabe Körfezi'ni İsrail'e kapatması üzerine çıkmıştır.
- Mısır, Suriye, Ürdün ile İsrail arasında olmuştur.
- İsrail ordusu çok geniş bir alanı işgal etmiştir.
- Doğu Kudüs, Golan Tepeleri, Sina Yarımadası ve Gazze ele geçirilmiştir.
- İsrail Süveyş Kanalına kadar ulaşmıştır.
- Savaş sırasında Sovyetler Arap yanlısı ABD ise İsrail yanlısı politikalar uyguladı.
- Sovyetler Ortadoğu'da etkisine arttırdı.
- ABD savaş sonrasında Sovyetlerin güçlenmesini engellemek için barış yanlısı politikalar uyguladı.

1973 Yom Kippur Savaşı

- Mısır ve Suriye 1967'de kaybettikleri toprakları geri alabilmek için başlatmıştır.
- İsrail yine başarılı olmuştur.
- ABD savaş sırasında İsrail'i desteklese de Sovyetlerin baskısı sonucu daha fazla ilerlemesini engelledi.
- 1974 Sina Antlaşması ile Mısır Sina'daki topraklarının bir bölümünü geri aldı.
- Savaş sırasında Arap devletlerinin uyguladığı petrol ambargosu batılı ülkeleri zor durumda bıraktı.
- Camp David Antlaşmalarına giden yol açıldı.

Camp David Antlaşmaları

- 1974 Sina Antlaşmaları ile oluşan geçici barış ortamını güçlendirmek isteyen ABD başkanı Nixon Ortadoğu devletlerini ziyaret etmeye başladı.
- Bu gezi sırasında ABD ile Mısır arasında SSCB'yi rahatsız eden bir antlaşma imzalandı.
- Mısır halk meclisinin Mısır-SSCB dostluk antlaşmasını feshetmesiyle ABD kalıcı bir barış için daha fazla çaba harcamaya başladı.
- Fakat İsrail'in Yahudi yerleşim merkezleri kurmaya devam etmesi barışı hep geciktirdi.
- 1978'de ABD'nin baskısıyla İsrail ve Mısır Camp David'de bir araya gelerek Camp David antlaşmalarını imzaladı.
- Buna göre İsrail Gazze ve Batı Şeria'da Filistinlilere 5 yıllık bir süre içinde özerklik verecekti.
- Arap ülkeleri antlaşmaya ve Mısır'a sert tepki gösterdi. Bağımsız Filistin devletinin esas alınması gerektiğini belirttiler.
- 1979'da yapılan Mısır-İsrail barışı ile İsrail 1982'ye kadar Sina'yı tamamen boşalttı.
- Arap ülkeleri ile Mısır ilişkileri tamamen koptu.
- ABD Mısır'a ekonomik destek vermeye başladı.
- Filistin sorunu ise İsrail'in yayılmacı politikaları yüzünden halen çözümlenememiştir.
- İsrail'in Filistin topraklarında sürekli Yahudi yerleşim merkezleri açması, Kudüs'ü başkent yapması ve Golan Tepelerini topraklarına kattığını açıklaması sorunun çözülmesini engellemektedir.

Örnek Soru 2010 LYS

26 Mart 1979 tarihinde, iki devlet arasındaki sınırları çizen İsrail-Mısır Barış Antlaşması imzalanmıştır. Aşağıdakilerden hangisi bu antlaşmanın neden olduğu gelişmelerden biri değildir?

- A) Suriye'nin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne yaklaşması
- B) Filistin sorununun ortaya çıkması
- C) İsrail'in, Sina Yarımadası'ndan çekilmeye başlaması
- D) Arap ülkelerinden Mısır'a yapılan ekonomik yardımın kesilmesi
- E) İsrail'in, Batı Şeria'da devamlı Yahudi yerleşim merkezleri kurması

Örnek Soru 2013 LYS

1948 yılında başlayan İsrail-Mısır savaşının 26 Mart 1979'da resmen sona ermesini sağlayan, 5-17 Eylül 1978 tarihli Washington Görüşmeleri aşağıdaki adlardan hangisiyle anılmaktadır?

- A) Camp David B) Sina C) Dayton
D) Quebec E) Tahran

İslam Konferansı Örgütü

- Kudüs'teki El-Aksa Camii'nin kundaklanması üzerine 1969'da Fas'ın başkenti Rabat'ta 24 ülkenin katılımı ile İslam Zirvesi adıyla faaliyetlerine başlamıştır.
- İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi istenmiştir.
- İkinci zirve 1974'te Pakistan'ın Lahor kentinde yapılmış ve İsrail kararlarının yanı sıra Bangladeş'in bağımsızlığı tanınmıştır.
- İslam Konferansı Örgütü önemli bir örgüt olmasına rağmen üye ülkeler arasında tam bir işbirliği olmadığı için uluslar arası politikada güçlü bir etkinliğe sahip değildir.

Uluslar arası Politikada Petrol'ün Önemi

- Petrol ilk olarak XIX. Yüzyılın ortasında ABD'de çıkarılmaya başlandı.
- Petrol'ün motorlu araçlarda kullanılması önemini arttırdı.
- I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'nın bıraktığı topraklarda İngiltere mandacılık yaparak ABD ise şirketleri ile petrol konusunda söz sahibi oldu.
- Hitler'in Rusya'ya, Japonya'nın ABD'ye saldırmasındaki asıl amaç petrol bölgelerini ele geçirmektir.
- II. Dünya Savaşı sonrasındaki hızlı sanayileşme petrolün önemini daha da arttırdı.
- Petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı (OPEC) 1960'ta Bağdat'ta kuruldu.
- Kurucu üyeler S.Arabistan, İran, Irak, Kuveyt ve Venezüella'dır. Sonradan üye sayısı artmıştır.
- 1967'de OPEC yanında petrol ihraç eden Arap ülkeleri teşkilatı (OAPEC) kuruldu. Bu teşkilatın amacı özellikle İsrail politikalarına karşı petrol'ün gücünü kullanmaktır.
- 1973'de OAPEC'in uyguladığı petrol ambargosu çok da istenen amacı sağlayamamıştır.

Irak'ta Rejim Değişikliği

- I. Dünya Savaşı sonrasında İngiliz mandası olan Irak 1932'de bağımsızlığına kavuştu.
- Monarşi döneminde batılı politikalar uygulayan Irak'ta 1958'de askeri darbe ile Monarşi son buldu.
- Cumhuriyet döneminde Arap sosyalizmini savunan Baas Partisi güç kazandı.
- Baas hareketinin amacı sosyalist sistemle yönetilen birleşik ve laik bir Arap toplumu oluşturmaktır.
- Baas Partisi 1963'de iktidara geldi. 1968'de ise darbe ile yönetime tek başına hakim oldu.
- Bu dönemde SSCB ile yakınlaşma arttı.
- 1979'da ise yeni bir darbe ile Saddam Hüseyin yönetime hakim oldu.

İran'da Rejim Değişikliği

- İran'da 1925'den itibaren Pehlevi hanedanlığı yönetime hakimdi.
- Bu dönemde batı kültürünün hakimiyeti dini alanda muhalifler oluşmasına neden olmuştur.
- Kırsal nüfusun fakirleştirilmesi, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, siyasi açıdan dışlanmış geniş halk kitlelerinin oluşması muhalefetin giderek büyümesine neden olmuştur.
- 1978 başlarında bölgesel olarak başlayan halk ayaklanmaları giderek büyüdü.
- 1979'da sürgündeki dini lider Ayetullah Humeyni'nin ülkeye dönmesiyle İran İslam Cumhuriyeti kuruldu.
- Halka siyasi haklar tanındı. İki aşamalı seçimle belirlenen bir meclis oluşturuldu.
- Yeni yönetim bağılantısızlık ilkesini benimsedi.

İran-İrak Savaşı

- İran ve Irak arasında Basra Körfezi ve Şattülarap su yolu hakimiyeti eskiden beri önemli bir sorundu.
- 1975'de iki ülke Cezayir antlaşması ile soruna geçici bir çözüm bulmuşlardı.
- İran devrimi ile çıkan karışıklıklardan yararlanmak isteyen Irak 1975 tarihli antlaşmayı tanımadığını açıklayarak İran'a saldırıp Basra Körfezine kadar ilerledi. (1980)
- Savaşın ilerleyen yıllarında İran dengeyi sağladı.
- Savaş sırasında Suriye ve Libya İran'ı diğer Arap devletleri ise Irak'ı destekledi.
- ABD ve AB ülkeleri tarafsız kalmaya çalışırken SSCB İran'a destek verdi.
- Savaşın sonlarına doğru İran'ın üstünlüğü ele geçirmesi batılı devletleri telaşlandırdı.
- BM kararı ile 1988'de ateşkes ilan edildi.
- Irak işgal ettiği topraklardan çekildi.
- İran-İrak Savaşı ile 1 milyondan fazla insan hayatını kaybetti.
- Arap dünyasındaki bölünme İsrail'in rahat hareket etmesini sağladı.
- İki ülke de ekonomik olarak büyük zarar gördü.

YUMUŞAMA DÖNEMİNDE DÜNYA

Ekonomi:

- Bilim ve teknolojiadaki gelişme ile birlikte sanayideki gelişmeler daha da hızlandı.
- Sanayideki büyüme ile beraber petrol tüketimi hızlandı.
- 1970'lere kadar devam eden büyüme işsizlik oranını düşürdü.
- Üretimin talepleri aşması sonucu reklamcılık sektörü önem kazandı. TV sektörü büyüdü.
- İlk kez 1964 Tokyo Olimpiyatları canlı TV yayını ile tüm dünyaya yayınlandı.
- Serbest ticaret ve uluslar arası şirketlerin yatırımları ticaretin gelişmesini hızlandırdı.

Bilimsel ve Ekonomik Gelişmeler:

- İki süper güç uzay alanında rekabete başladı.
- SSCB 1957'de ilk uzay aracı Sputnik'i uzaya fırlattı.
- ABD ise Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesini (NASA) kurarak 1958'de ilk uydusunu uzaya gönderdi.
- 1961'de Rus kozmonot Yuri Gagarin Vostok-1 uzay aracı ile uzaya giden ilk insan oldu.
- 1969'da ise ABD'li astronot Neil Armstrong'un aya inmesi ile ABD uzay yarışında öne geçti.
- 1970'den itibaren kişisel bilgisayarlar üretilmeye başlandı.
- 1978'de APPLE ile bilgisayarlar fabrikalarda kullanılmaya başlandı.
- İletişim alanındaki gelişmeler internetin ortaya çıkmasını sağladı.
- 1969'da ABD'de kurulan ARPANET ile bilim adamları arasındaki iletişim sağlandı.
- ARPANET zamanla tüm üniversiteleri birbirine bağladı.
- 1991'de internetin ticari amaçla kullanılmasını sağlayan tüm kısıtlamalar kaldırıldı.
- Sonrasında internet tüm dünyaya hızla yayıldı.

Kültürel Hayat:

- Kadınların hayatın her alanına girmesiyle erkek egemen toplum anlayışı güç kaybetti.
- Kentlerin nüfusunun hızlı artışı ile beraber şehirlerin etrafındaki mahallelerde gettolar oluştu.
- Edebiyatta 1960'lardan itibaren post modern anlayış hakim olmaya başladı.
- Müzik alanında Rock'n Roll etkisini sürdürürken Heavy Metal müzik türü ortaya çıktı.
- Rolling Stones döneme damga vuran gruplardandır.
- Sosyal sorunları dile getiren müzik türleri de ortaya çıkmıştır.
- FIFA Dünya Kupasında Brezilya 1970'de kupayı 3.kez kazanarak kupayı müzesine götürmüştür.
- 1960-80 arası dönemde Şampiyon Kulüpler Kupasını üçer kez kazanan Bayern ve Ajax dikkat çekmiştir.
- Dünya Basketbol şampiyonalarında ise SSCB ve Yugoslavya ikişer kez şampiyon olmuşlardır.

TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türk – Yunan İlişkileri

Kıbrıs Sorunu

- II. Dünya Savaşından sonra Yunanistan İngiltere kontrolündeki Kıbrıs'ın kendisine verilmesi için faaliyetlerini arttırdı.
- 1951'de İngiltere'den Kıbrıs'ın kendisine verilmesini istedi. İsteği reddedildi.
- 1954'te konuyu BM'e taşıdı ve self-determinasyon istedi. Bu istek de reddedildi.
- Bunun üzerine Rumlar EOKA örgütünü kurarak Türk ve İngilizlere yönelik terör hareketlerine başladı.
- EOKA örgütünün amacı Enosis'i gerçekleştirmektir.
- Enosis, Megalo İdea hedefi doğrultusunda Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması demektir.
- Olaylar üzerine diplomatik girişimler arttı.
- 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması kararlaştırıldı.
- 16 Ağustos 1960'da bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Rum lider Makarios Cumhurbaşkanı Türk lider Fazıl Küçük ise yardımcısı oldu.
- Cumhuriyetin kurulması ile EOKA'nın hareketleri daha da arttı. Türkler Türk Mukavemet Teşkilatı ile kendini savunmaya çalıştı.
- Türk köylerini yakan Rumlar 25 bin Türk'ü göçe zorladı. 1963 Kanlı Noel'de 24 Türk'ün şehit edilmesi üzerine Türk savaş uçakları Lefkoşa üzerinde ilk uyarı uçuşunu yaptı.
- 1964'te BM Barış gücü adaya gelmeden Rum çetelerin saldırı başlatması üzerine Türkiye müdahale kararı aldı.
- Fakat Johnson mektubu olarak tarihe geçen olay sonucu bundan vazgeçildi.
- ABD başkanı Johnson'ın İnönü'ye yazdığı mektupla sert ifadelerle müdahale edilmemesini istemesi ABD ile ilişkilerin ilk kez bozulmasına yol açtı.
- Türkiye SSCB ile ilişkileri geliştirmek istese de SSCB de Rumları destekleyen politikaları savunduğu için bu pek gerçekleşmedi.
- Rum saldırıları devam edince 8-9 Ağustos 1964'te Türk jetleri Rum mevzilerini bombaladı.
- 1967'de saldırıların yeniden artması üzerine Türkler Kıbrıs Geçici Türk Yönetimini kurdular. Lider Fazıl Küçük yardımcısı ise Rauf Denktaş idi.
- Darbe sonrası askeri bir dikta ile yönetilen Yunanistan EOKA'ya tam destek vermeye devam etti.
- 15 Temmuz 1974'te EOKA bir darbe ile Kıbrıs lideri Makarios'u devirerek Nikos Sampson liderliğinde Kıbrıs Elen Cumhuriyetini kurdular.
- Türkiye Kıbrıs Anayasasındaki garantörlük haklarına dayanarak 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekatını başlattı.
- Amaç Enosis'e engel olmak ve Türklerin güvenliğini sağlamaktır.
- 22 Temmuz'da Lefkoşa'ya ulaşan Türk birlikleri ateşkes teklifini kabul etti.

- Fakat barış görüşmelerinden bir sonuç çıkmayınca 2. Harekat başladı. Türk birlikleri adanın üçte birini ele geçirdi. 16 Ağustos'ta yeniden ateşkes ilan edildi.
- ABD Türkiye'nin bu müdahalesi sonucunda ambargo uygulamaya başladı. Türkiye de bunun üzerine tüm ABD üslerine el koydu. İlişkiler ambargonun 1978'de son bulmasıyla düzeldi.
- SSCB de Türkiye'ye destek vermedi.
- Türk toplumu Rauf Denktaş liderliğinde 13 Şubat 1975'de Kıbrıs Türk Federe Devletini kurdu.
- BM Genel Kurulu 1983'de Rum yönetimini Kıbrıs hükümeti olarak tanıyınca Türk toplumu da 15 Kasım 1983'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurdu.
- KKTC'nin kurulmasına tüm büyük ülkeler tepki gösterirken BM ada da Kıbrıs Cumhuriyeti dışında hiçbir hükümeti tanımama kararı aldı.

Ege Adaları Sorunu

- Lozan Antlaşmasına göre Yunanistan'ın Türkiye'ye yakın olan adaları silahlandırması yasaktı.
- Buna rağmen 1947'den itibaren İtalya'dan alınan Meis ve 12 ada gizlice silahlandırılmaya başlandı.
- 1974'ten sonra Ege adaları açık bir şekilde silahlandırılmaya devam edildi.
- 1980'de NATO'ya geri dönen Yunanistan Limni adasının alınmadığı NATO tatbikatlarına katılmayacağını açıklamıştır. Türkiye buna şiddetle karşı çıkmıştır.

Kıta Sahaneliği Sorunu

- Yunanistan 1970'den itibaren Doğu Ege'de petrol arama ruhsatları vermeye başladı.
- Bunun üzerine Türkiye de kendi kıta sahanlığında ve Ege'nin açık sularında petrol arama çalışması başlattı.
- 1976'da Türkiye'nin Sismik I gemisi bilimsel araştırma yapması üzerine Yunanistan uluslar arası kuruluşlara başvurdu.
- BM Güvenlik konseyi sorunun ikili görüşmelerle çözümlenmesi kararı aldı. Lahey Uluslar arası Adalet Divanı ise Yunanistan'ın Ege'nin uluslar arası sularında Türkiye'nin petrol aramasının engellenmesi isteğini reddetti.
- İki ülke temsilcileri Bern Deklarasyonu ile kıta sahanlığı konusunda hiçbir faaliyette bulunmama kararı almışlardır.

Kara Sularının 12 mil'e çıkarılması sorunu

- Türkiye ve Yunanistan kara sularını önce 3 mil sonrasında ise 6 mile çıkarmışlardır.
- Yunanistan 1974'ten sonra kara sularını 12 mile çıkaracağını açıklamıştır.
- Böylece Yunan kara suları artacak, Türk gemi ve uçaklarının Ege'den Akdeniz'e çıkışı zorlaşacak ve Batı Anadolu'nun savunması olumsuz etkilenecekti.
- Türkiye 1976'da kara sularının 6 milin üzerine çıkarılmasının savaş nedeni olacağını açıklamıştır.

Ege Hava Sahası (FIR Hattı Sorunu)

- Türkiye Yunanistan'ın 3 mil olan hava sahasının 1937'de 10 mile çıkarılmasına iyi ilişkilerden dolayı ses çıkarmadı.
- Bu durum 1974 Barış hareketi sırasında sorun oluşturunca Türkiye yeni bir FIR hattı oluşturdu.
- Buna göre Türk kara sularına 50 mil kala her uçak uçuş planını Türk yetkililere bildirecekti.
- Yunanistan ise Ege'yi tehlikeli bölge ilan ederek tamamını Türk sivil ve askeri uçuşlarına kapattı.
- NATO'nun yaptığı temaslar ile her iki ülke de daha önce aldığı kararları kaldırdı ve Ege sivil havacılık'a açıldı.

Ermeni İddiaları

- 1970'li yıllarla birlikte Ermeni sorununa ASALA terör örgütü damga vurmuştur.
- Ermenistan Kurtuluşu için Ermeni Gizli Örgütü anlamına gelen ASALA 1973 ile 1994 arasında çoğu diplomat 35 Türk'ü şehit etmiştir.

Türkiye'de Bunalım Yılları 1960-1983

Siyaset:

- 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile demokratik yaşam kesintiye uğratılmıştır. Bu dönemde pek çok siyasetçi yargılanmış, Anayasa yürürlükten kaldırılmış ve TBMM kapatılmıştır.
- Yargılamalar sonucunda Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam edildi. 11 Nisan 1960 tarihinde kabul edilen bir kanun ile Devlet bu üç siyasetçinin itibarlarını iade etmiş ve naaşları İstanbul'da yaptırılan anıt mezara devlet töreni ile defnedilmiştir.
- 1961'de yeni bir Anayasa hazırlanarak halkoylaması sonucunda kabul edilerek yürürlüğe girdi. Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 1965-71 arası dönemde kapatılan Demokrat Parti yerine kurulan Adalet Partisi iktidarda kaldı.
- Dünyada gelişen 68 hareketi Türkiye'yi de etkilemeye başladı. Özellikle üniversite gençliğinin eylemleri artmaya başladı.
- Bu ortamda 12 Mart 1971 askeri muhtırası gerçekleşti. Demokrasiye zarar veren bu muhtıra sonrasında mevcut hükümet istifa etti. Sırasıyla Nihat Erim, Ferit Melen ve Naim Talu hiçbir siyasi parti ile ilişkisi olmayan hükümetlerle ülkeyi yönetmeye çalıştı.
- 1974-80 arası dönem Koalisyonlar Dönemi olarak Türk siyaset tarihine geçti. Kısa süreli koalisyon hükümetleri siyasi istikrarsızlığa neden oldu. Bu istikrarsız yapıya ekonomik sıkıntılar ve iç huzursuzluklar da eklenince şiddet hareketleri artmaya başladı. Bu gerekçeler öne sürülerek 12 Eylül 1980'de askerler yeniden yönetimi ele alarak demokratik sürecin bir kez daha kesintiye uğramasına neden oldular.
- 12 Eylül dönemi olarak anılan bu üç yıllık süreçte 1961 Anayasası yürürlükten kaldırıldı, TBMM ve tüm siyasi partiler kapatıldı.
- 1982 yılında yeni bir anayasa hazırlanarak halkoylaması sonucunda kabul edildi. 12 Eylül dönemi 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan seçimlerle son bulmuştur.

1961-1982 Anayasası arasındaki farklar:

1961 Anayasasının 1982 Anayasasından en önemli farkı bireyin yerine devleti esas almasıdır. 61 Anayasası bireysel özgürlüklere önem veren, temel hak ve özgürlükleri güvenceli bir statüye oturtmuştur. 82 Anayasası ise hak ve özgürlükler açısından birey yerine devlet'i esas alan temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması konusunda daha ayrıntılı düzenlemeler içeren bir Anayasadır.

Örnek Soru 2010 LYS

Aşağıdakilerden hangisi 1961 Anayasası'nı 1982 Anayasası'ndan ayıran özelliklerden biridir?

- A) Parlamentonun iki ayrı meclisten oluşması
- B) Kimseye işkence ve eziyet yapılmaması
- C) Herkesin ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olması
- D) İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulmaması
- E) Herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez hak ve hürriyetlere sahip olması

Ekonomi:

- Devletin ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmak, belirlenen amaçlar için kalkınma planları hazırlamak amacıyla 1960'da Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kuruldu.
- 1960'lı yıllardan itibaren işçilerin döviz transferleri ekonomiye önemli katkılar sağlamaya başladı.
- 1960-80 arasında "İthal İkameci Model" ile ithal edilen ürünlerin yurtiçinde üretilmesi amaçlanmıştır.
- 1973 Petrol Krizi, 1974 ABD ambargosu ve işçi dövizlerindeki azalma ekonomik gerilemeye neden oldu. Bir çok temel malda kuyruklar, karaborsa ve aşırı fiyat artışı görülmeye başladı. Türk lirası giderek değer kaybetmeye başladı.
- Bu süreç 24 Ocak 1980'de alınan kararlarla durdurulmaya çalışılmıştır. Bu tarihten sonra serbest piyasa ekonomisi daha etkili olmaya başlayacaktır.

Örnek Soru 2011 LYS

Türkiye'de 1960'tan itibaren planlı ve hızlı kalkınmayı hedefleyen yeni bir ekonomi anlayışı benimsenmiştir.

Bu anlayış çerçevesinde devletin ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmak ve belirlenen amaçlar için ön çalışmalarda bulunmak üzere aşağıdakilerden hangisi kurulmuştur?

- A) Millî Güvenlik Konseyi
- B) Devlet Planlama Teşkilatı
- C) Türk İş Birliği ve Kalkınma İdaresi (Ajansı)
- D) Devlet İstatistik Enstitüsü
- E) Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası

Sosyal ve Kültürel Hayat:

- 1960-80 arası dönemde köyden kente göç, gecekondulaşma, işçi sayısındaki artış ve sendikal faaliyetlerin yoğunlaşması önemli değişimlere neden oldu.
- Bu durum edebiyat, sinema ve müzik alanında da etkisini gösterdi.

Edebiyat:

- İkinci Yeni akımı 60'ların ortasına kadar etkisini sürdürdü. Bu akımın önemli temsilcileri olarak Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Sezai Karakoç sayılabilir.
- Köy romancılığı Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü" ve Şevket Süreyya Aydemir'in "Toprak Uyanınca" adlı eserleriyle ön plana çıkmıştır.
- 60'lardan itibaren Toplumculuk edebiyatta bir akım olarak ortaya çıktı. Şiirde nazım Hikmet ve Ahmet Arif bu akımın önemli temsilcileridir. Necip Fazıl Kısakürek ise şiirlerinde mistik anlayışı kullanarak dönemi etkilemiştir.
- 1970'lerden itibaren politikleşmenin hızlanması, çarpık kentleşmeye bağlı sorunlar, işsizliğe bağlı dış göç edebiyatın başlıca konularını oluşturdu.
- Atilla İlhan, Adalet Ağaoğlu ve Vedat Türkali bu dönemin önemli isimleridir.

Tiyatro:

- 1960'dan önce kurulmasına rağmen Dormen Tiyatrosu ve Kent Oyuncuları etkisini devam ettirdi. Gülriz Sururi-Engin Cezzar ve Nisa Serezli-Tolga Aşkın toplulukları önemli özel tiyatro temsilcileriydi. Metin Akpınar-Zeki Alasya tarafından kurulan Devekuşu Kabare müzikli güldürülerle ön plana çıktı.
- Dönemin en önemli tiyatro eserleri arasında Keşanlı Ali Destanı, Yedi Kocalı Hürmüz, Kanlı Nigar, Kurban, Sultan Gelin, Üç Karagöz, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı sayılabilir.
- Dönemin önemli tiyatro yazarları ise Haldun Taner, Turgut Özakman, Orhan Asena, Cahit Atay, Turan Oflazoğlu, Necati Cumalı ve Recep Bilginer'dir.

Sinema:

- Sosyal içerikli konuları güldürü yoluyla işleyen Münir Özkul, Şener Şen, Kemal Sunal, Adile Naşit, Zeki Alasya ve Metin Akpınar bu alanın önemli isimleridir.
- Orhan Gencebay'ın "Bir Teselli Ver" isimli filmiyle arabesk filmler dönemi başlamıştır.
- Dönemin önemli erkek oyuncular olarak Ayhan Işık, Cüneyt Arkın, Kartal Tibet, Ediz Hun ve Tarık Akan sayılabilir.
- Önemli kadın oyuncular ise Türkan Şoray, Filiz Akın, Fatma Girik ve Hülya Koçyiğit'tir.
- 1963 tarihli Metin Erksan'ın Susuz Yaz filmi Berlin Film Festivalinde Altın Ayı ödülünü alarak Türk sineması adına büyük bir başarı sağladı.
- 1964'ten itibaren Antalya Altın Portakal Film Festivali düzenlenmeye başlanmıştır.
- Metin Erksan, Ömer Lütfi Akad ve Halit Refiğ dönemin önemli yönetmenleridir.

Müzik:

- Köyden kente göç olgusuyla beraber Arabesk adı verilen yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bu anlayışın etkisiyle ortaya çıkan Arabesk müzik Orhan Gencebay öncülüğünde tanınmaya başlamıştır.
- 60'lardan itibaren aranjman tarzı ortaya çıkmıştır. Yabancı müziklere Türkçe söz yazılmasına dayanan bu türün en önemli temsilcisi Fecri Ebcioğlu'dur.
- 60'ların sonundan itibaren halk kültürü öğelerini ileri tekniklerle birleştiren Anadolu Rock tarzı ortaya çıkmıştır. Erkin Koray, Cem Karaca, Barış Manço ve Moğollar bu türün önemli temsilcileridir.

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de 1960 – 2000 yılları arasında görülen bilimsel veya teknolojik gelişmelerden biri değildir?

- A) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) kurulması
- B) İlk televizyon yayınının başlaması
- C) İlk İnternet bağlantısının kurulması
- D) İlk radyo yayınının başlaması
- E) İlk organ naklinin yapılması

KÜRESELLESEN DÜNYA

SSCB'de Politik Değişiklik

- SSCB'nin mevcut sisteminin işlemez duruma gelmesi, sosyalist blok içindeki ülkelerde daha fazla özgürlük ve bağımsızlık isteği bir değişimi zorunlu hale getirmişti.
- Bunu gören Sovyet Komünist Partisi Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov Ocak 1987'de Glasnost'u, Kasım 1987'de ise Perestroika'yı açıkladı.
- **Glasnost** (Açıklık) politikası ile siyasi merkezîyetçilik ortadan kaldırılmaya çalışıldı.
- **Perestroika** (Yeniden Yapılanma) politikası ile kamuda verimliliği arttırmak, ekonomik ve toplumsal ilerlemeyi sağlamak ve idari yapıyı yenilemek hedeflenmiştir.

SSCB'nin Dağılması

- Değişim politikaları ile birlikte Baltık Cumhuriyetleri başta olmak üzere bağımsızlık hareketleri artmaya başlamıştı.
- Bunu önlemek isteyen Gorbaçov 1990'da Egemen Devletler Birliği Anlaşması ile birliği sağlamayı düşündü.
- Bu anlaşmaya karşı olan bazı komutanlar, KGB lideri ve siyasetçiler Gorbaçov'a karşı bir darbe düzenledi. Darbe'ye en sert tepki o sırada Rusya Federasyonu başkanı olan Boris Yeltsin'den geldi. Onun öncülüğündeki direniş darbeyi başarısız kıldı.
- Bu karışıklıklar sırasında Sovyetler'e bağlı olan cumhuriyetlerin bir çoğu bağımsızlıklarını ilan etti.
- Kafkaslar'da Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan; Orta Asya'da Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Kazakistan; Baltık kıyısında Estonya, Letonya ve Litvanya; diğer bölgelerde ise Beyaz Rusya, Moldova ve Ukrayna bağımsızlık kazandı.
- Sovyetlerin dağılması Sovyet uydusu konumundaki doğu bloku ülkelerinde de etkisini gösterdi. Polonya, Macaristan ve Çekoslovakya (Kadife Devrim) başta olmak üzere bir çok devlet sosyalist yönetimleri devirerek demokratik yönetimlere kavuştu.
- SSCB'nin dağılmasıyla ABD dünya üzerindeki tek süper güç konumuna geldi. Avrupa Birliği'nin ABD'yi dengeleme politikaları İngiltere'nin ABD yanında yer almasından dolayı başarılı olmadı.
- 1996'da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından kurulan **Şanghay Beşlisi** 2001'de Özbekistan'ın katılımıyla Şanghay İşbirliği Örgütü adını aldı. Enerji kaynakları açısından zengin olan bu örgütlenme gittikçe önemli bir güç haline gelmektedir.

Örnek Soru 2013 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, Soğuk Savaş'ın sona erdiği dönemde SSCB'den koparak bağımsızlığını ilan eden ülkelerden biri değildir?

- A) Estonya B) Slovakya C) Letonya
D) Moldova E) Litvanya

Türk Cumhuriyetlerinin Bağımsızlık Kazanmaları

Azerbaycan:

- 1917 Bolşevik ihtilali sonrasında Çarlık Rusya işgali altındaki milletler kendi kaderlerine bırakıldı.
- Bu durumdan yararlanan Azerbaycan Mehmet Emin Resulzade önderliğinde bağımsızlığını ilan etmiştir.
- 1920'de Sovyet ordusunun işgali sonrasında Azerbaycan SSCB yönetimine girmiştir.
- SSCB'nin dağılma aşamasında Azerbaycan 1991'de özellikle Ebulfeyz Elçibey'in çalışmaları sonrasında yeniden bağımsızlığını kazandı.
- Azerbaycan zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olduğu için bölgede stratejik bir öneme sahiptir.
- Ermenistan'la yaşanan Karabağ sorunu, İran'da 30 milyona yakın Azeri Türkünün yaşaması ve Rusya'nın Hazar bölgesinde etkinliğini kaybetmesi bu üç ülkeyi Azerbaycan'a karşı işbirliğine itmiştir.
- Azerbaycan petrol gelirleri ile ekonomisini gittikçe düzeltmektedir. Eğitim ve kültür açısından çok ileri bir seviyededir.

Dağlık Karabağ Sorunu:

- Azerbaycan içinde yer alan ve nüfusunun büyük bölümü Türk olan (1823 - %75) Dağlık Karabağ'a Çarlık döneminden itibaren Ermeniler yerleştirilmeye başlanmıştır.
- SSCB döneminde bu politikaya devam edilerek Ermeniler çoğunluk durumuna getirilmiştir.
- Ermenilerin çoğunlukta olduğu Karabağ Parlamentosu 1988'de Ermenistan'a katılma kararı alınca önce çatışmalar ardından da savaş başlamıştır.
- Rusya'nın müdahalesi ile bölgedeki Azerilerden silahlar toplanırken Ermenilerden toplanmamıştır.
- Bundan yararlanan Ermeniler sivil katliamlarına girişmiş ve bunların en büyüğü olan Hocalı Katliamında 613 silahsız sivil öldürülmüştür.
- BM'nin çekilme isteğine rağmen Ermenistan'ın Dağlık Karabağ işgali devam etmektedir.

Örnek Soru 2011 LYS

19. yüzyıl başlarından itibaren Rusya tarafından Ermeni nüfusu yerleştirme politikasıyla başlayan, 1923'te SSCB tarafından özerk bölge statüsü verilen ve 1988'den itibaren yaşanan süreçte Hocalı Katliamı'nın da yapıldığı Dağlık Karabağ, aşağıdaki ülkelerin hangileri arasında çatışma ve tartışma konusu olmaya devam etmektedir?

- A) Ermenistan-İran
B) Gürcistan-Azerbaycan
C) Ermenistan-Azerbaycan
D) Nahcivan-Azerbaycan
E) Gürcistan-Ermenistan

Kazakistan:

- 1920'de SSCB egemenliğini tanımak zorunda kalan Kazakistan Sovyetlerin hammadde kaynağıydı.
- Bu yüzden bölgeye sistemli olarak Rus nüfusu yerleştirilerek Kazaklar azınlık durumuna düşürülmeye çalışılmıştır. Örneğin 1911'de Kazakların oranı % 60 iken 1960'lara geldiğinde % 30'lara düşmüştür. Şu an yeniden % 60'lara ulaşmıştır.
- 1991'de Kazakistan Nursultan Nazarbayev öncülüğünde bağımsızlığını kazanmıştır.
- Kazakistan zengin yer altı kaynakları sebebiyle dünyanın en önemli ülkelerinden biridir.
- Dünyadaki krom'un % 26'sı, altın'ın % 20'si, uranyum'un % 17'si Kazakistan'dadır.
- Türk-Kazak eğitim işbirliğinin bir sonucu olarak Ahmed Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kuruldu.

Kırgızistan:

- 1881'de Rus egemenliğine giren ilk Türk topluluğu olan Kırgızlar sonrasında SSCB egemenliğine girmek zorunda kalmışlardır.
- 1991'de Askar Akayev önderliğinde bağımsızlığını kazanmıştır.
- Bişkek'te Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi kurulmuştur.
- Cengiz Aymatov tüm dünyada tanınan önemli bir Kırgız yazardır.

Özbekistan:

- 1918'de Sovyet işgaline uğrayan bölgede işgale karşı Basmacılık denilen direniş hareketleri başlatılmıştır. Başarısızlık sonrasında 1924'de SSCB işgaline uğramıştır.
- 1991'de İslam Kerimov liderliğinde bağımsızlığını kazanmıştır.
- Pamuk üretiminde bölgenin lideridir.

Türkmenistan:

- Türkmenistan da Sovyetlere karşı verilen bağımsızlık mücadelesinin kaybedilmesi sonucunda 1924'te SSCB yönetimine girdi.
- 1991'de Saparmurad Niyazov liderliğinde bağımsızlık kazanmışlardır.
- Türkmenistan önemli petrol ve doğalgaz rezervlerine sahiptir. Orta Asya cumhuriyetlerindeki en zengin doğal gaz kaynakları Türkmenistan'dadır.
- Aşgabat'ta Türkmenistan-Türk Üniversitesi bulunmaktadır.

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)

- SSCB'nin sağılmasından sonra 1991 Almatı Zirvesi sonucunda kurulmuştur.
- 11 kurucu üyesi vardır.
- Azerbaycan, Ermenistan, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan, Ukrayna, Moldova, Belarus ve Rusya.
- Gürcistan 1993'te katılmış fakat 2008'de ayrılmıştır
- Türkmenistan ise 2005'te ayrılarak gözlemci oldu.

TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başk.)

- 1992'de başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine yardımcı olmak üzere kurulmuştur.

İki Almanya'dan Tek Devlete

- II.Dünya Savaşından sonra Almanya, SSCB uydusu Demokratik Almanya ve Batı blokuna dahil Federal Almanya olarak ikiye bölünmüştü.
- SSCB'de gelişen politikalarla birlikte Demokratik (Doğu) Almanya 1989'da kendi vatandaşlarına ülkeden çıkış vizesi vermeye başlayınca ülkeden kaçış başladı.
- İki kutuplu dünyanın sembolü olan Berlin Duvarı 14 Ocak 1990'dan itibaren yıkılmaya başlandı.
- Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl'ün SSCB ile anlaşması sonucu 3 Ekim 1990'da iki Almanya'nın birleşmesi sağlandı.
- Berlin'deki Rus ve Batılı müttefik orduları 1994'te bölgeden tamamen çekildi.

AET – AB

- 1957'de imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştu.
- AET ülkeleri zamanla aralarındaki ilişkileri geliştirerek ekonomik alanlar dışında da işbirliğine gittiler.
- Bunun bir sonucu olarak 1992'de Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliği (AB) adını aldı.
- Yeni katılımlarla birlikte Avrupa Birliği 27 üye devletten oluşmaktadır.

Maastricht Kriterleri:

- Maastricht Antlaşmasına göre üye ülkeler arasındaki Ekonomik ve Parasal Birliğin sağlanması için uyulması gereken kriterlerdir.

Temel Özellikleri:

1. Ülkenin enflasyon oranı, o yılın en düşük enflasyon oranına sahip üç ülke ortalamasının en fazla 1,5 puan üzerinde olabilir.
2. Bütçe açığı oranı gayri safi milli hasılanın %3'ünü geçemez.
3. Kamu borç miktarı, gayri safi milli hasılanın % 60'ını geçemez
4. Uzun dönem faiz oranları, en düşük üç ülke ortalamasının en fazla 2 puan üzerinde olabilir.
5. Ülke, son iki yılda devalüasyon yapmamış olmalıdır.

Kopenhag Kriterleri:

- 22 Haziran 1993 Kopenhag Zirvesinde kabul edilen kriterlerdir.
- Adaylık için başvuran ülkeler bu kriterleri karşılamalıdır.
- Üç ana başlıkta belirlenmiş olan kriterlerdir.

Politik Kriterler:

- Ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetiliyor olması.
- Hukukun üstünlüğüne saygı.
- İdam cezasının olmaması.
- Azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması.
- Irk ayrımcılığının olmaması.
- Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması.
- Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesinin tüm maddeleri ile çekincesiz kabul edilmiş olması.
- Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilmiş olması.
- Bu ilkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olması gerekmektedir.

Ekonomik Kriterler:

- Etkin bir piyasa ekonomisi için gerekli şartların hazırlanması.
- AB içinde rekabet edebilme kapasitesinin sağlanması.

Topluluk Müktesebatına Uyum Kriterleri

- AB'nin siyasal birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini kabul etmek.
- AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak.

Örnek Soru 2010 LYS

Avrupa Birliğine adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterler Kopenhag'da belirlenmiştir.

Kopenhag Kriterleri'ne göre aday ülkelerin,
I. hukukun üstünlüğü,
II. insan hakları,
III. azınlık hakları,
IV. piyasa ekonomisi alanlarının hangilerinde belirli bir seviyeye gelmiş olmaları beklenmektedir?

- A) I ve II   B) II ve III   C) III ve IV
D) I, II ve III   E) I, II, III ve IV

Türkiye'nin AB Serüveni

- Türkiye AET'nin kurulmasından bir süre sonra 1959'da üyelik için başvuruda bulunmuştur.
- 1963 Ankara Antlaşması ve 1973 Katma Protokol ile geçiş dönemi hükümleri ve yükümlülükler belirlenmiştir.
- Fakat 60'lı ve 70'li yıllarda uygulanan kapalı, içe dönük "İthal ikameci" model AET normlarına uygun olmadığı için üyelik gerçekleşmemiştir.
- Türkiye 1987'de tekrar üyelik için başvuruda bulunmuştur. Bu başvuru ile birlikte Gümrük Birliği süreci başlatılmıştır.
- Müzakereler sonucunda Türkiye 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği'ne üye olmuştur.
- 1999 Helsinki Zirvesi sonucunda Türkiye oy birliği ile aday ülke olarak kabul edilmiştir. Eğitim ve kültür alanındaki ortak projelere katılım sağlanmıştır.
- 2005 yılında Türkiye ile tam üyelik görüşmeleri sembolik de olsa başladı.

Örnek Soru 2013 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, 9 Mayıs 1950 tarihli Schumann bildiriyle başlayan ve giderek Avrupa Birliğine dönüşen süreçle ilgili gelişmelerden biri değildir?

- A) Üye ülkeler arasında serbest dolaşım hakkının tanınması
B) Avrupa Kömür ve Çelik Birliğinin kurulması
C) Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulması
D) Üye devletler arasında ortak para birimine geçilmesi
E) NATO'nun kurulması

NATO'nun Avrupa'da Genişlemesi

- SSCB'nin dağılmasından sonra Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya üye olmak istemişlerdir.
- 1999 Washington Zirvesinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti üye olmuştur.
- 2004'te Bulgaristan, Romanya, Letonya, Litvanya, Slovenya ve Slovakya üye olmuştur.
- 2009'da ise Arnavutluk ve Hırvatistan üye oldu.
- Makedonya Yunanistan tarafından, Kıbrıs Rum Kesimi ise Türkiye tarafından veto edildiği için üye olamamıştır.

AVRUPA BİRLİĞİ ORGANLARI

Avrupa Birliği Komisyonu

- AB Komisyonu üye devletlerce atanan 20 üyeden oluşan bir yürütme organıdır.
- Birlik politikalarının tasarılayıcısı ve koordinatörüdür.

Avrupa Parlamentosu

- Üye ülkelerde yapılan seçimler sonucu seçilen üyelerden oluşmaktadır.
- Parlamento Genel Kurulu Fransa'nın Strasburg kentinde bulunmaktadır.
- Üye ülkeler parlamentoya nüfusları oranında milletvekili gönderirler.

Adalet Divanı

- AB'nin en yüksek hukuksal organıdır.
- Nihai yargı organı olup kararlarının temyizi yoktur.
- Üye devletlerin diğer üye devletlere karşı açtığı davalar, komisyonun üye devletlere karşı açtığı davalar ve Birliğin kurumları aleyhine açılan davalar görev alanına giren konulardır.

Avrupa Konseyi

- Merkezi Brüksel'dedir.
- Konsey başkanlığı her üye devlet 6 ay süre ile üstlenmektedir.
- Üye ülke devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla yılda en az iki kez toplanır.
- Konsey, Birliğin yasama organıdır. AB Komisyonu tarafından hazırlanan tasarıları ele alır ve yasalaşmasını sağlar.

Savıstay

- AB ve bağlı kuruluşların gelir ve harcamalarını incelemek temel görevidir.

Ekonomik ve Sosyal Komite

- Ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli kesimlerinin (işçi, çiftçi, esnaf v.b) temsilcilerinden oluşmaktadır.
- Bir danışma organıdır, sadece görüş bildirir.

Yeni Oluşum Sürecinde Balkanlar

Yugoslavya'nın Dağılması

- I.Dünya Savaşı sonrasında yapılan 1919 Paris Barış Konferansı ile Sırp-Hırvat ve Slovenlerden oluşan bir Yugoslavya Devleti kuruldu.
- II.Dünya Savaşındaki Nazi işgaline karşı koyan Tito önderliğindeki Komünist direnişçiler 1945'de sosyalist temeller üzerine Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyetini kurdu.
- Yugoslavya - Sırbistan, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ ve Makedonya Federal cumhuriyetleri ile Voyvodina ve Kosova özerk bölgelerinden oluşuyordu.
- Zaman zaman Sovyetlerle de ters düşen Tito'nun 1980'deki ölümüne kadar fazla sorun çıktı.
- Aralık 1987'de Milosoveç'in darbe ile Sırp Komünist Partisi'nin başına geçmesi Yugoslav ordusu Sırp milliyetçilerin kontrolüne girdi.
- Sırpların ırkçı politikaları üzerine önce Slovenya ve Hırvatistan ardından da Bosna-Hersek ve Makedonya bağımsızlık ilan etti.
- Bu süreçte başlayan iç savaş en çok Müslümanlarla birlikte Sırp ve Hırvatların da yaşadığı Bosna-Hersek de etkili oldu. Sırp lar büyük bir işgal hareketi başlattı.

- 1993'de BM sivil kayıpların artması üzerine geç kalınmış bir karar alarak Bosna-Hersek'de güvenli bölgeler oluşturdu.
- 1994'te Bosna-Hersek'de bir Boşnak-Hırvat Federasyonu kurularak Hırvat-Boşnak mücadelesi bitirildi.
- 1995'de Mladiç komutasındaki Sırp güçleri BM tarafından korunan Srebrenika'da binlerce müslüman sivili katletti.
- Bu saldırıya kadar sessiz kalan dünya kamuoyu Nato aracılığı ile Sırp'lara askeri müdahalede bulundu.
- 1995 Dayton anlaşması ile Bosna Savaşı sona erdirilerek Bosna-Hersek karmaşık yapıya sahip bir devlet olarak ortaya çıktı.
- Bu süreçte 1990 ile 2000 arasında Bosna-Hersek devlet başkanı olan bilge lider lakaplı Aliya İzzetbegoviç Boşnakların haklarını savunabilmek için büyük bir mücadele göstermiştir.

Arnavutluk'un Demokratikleşmesi

- II.Dünya Savaşında İtalyanlar tarafından işgal edilen Arnavutluk savaş sonrasında Enver Hoca liderliğinde Komünist Partisi yönetimine girdi.
- Önce Sovyetlerle sonra ise Çin ile sorunlar yaşayan Enver Hoca Avrupa'da yalnızlık politikası uyguladı.
- Bu kapalı politikalar sonucu SSCB'nin dağılması sonrasındaki gelişmelerden en geç etkilenen ülke Arnavutluk oldu.
- 1992 tarihindeki seçimlerle Sosyalist Parti iktidarı kaybetti.
- 1998'de ise yeni ve demokratik bir anayasa kabul edildi.

Ortadoğu ve Afganistan

Körfez Savaşları

- Irak tarihsel gerekçeler ve ekonomik sebepler öne sürerek 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etti.
- Bu işgale ABD, Batılı Devletler ve bölge ülkeleri sert tepki gösterdi. Geniş katılımlı bir koalisyon oluştu.
- 1991 başlarında yapılan askeri müdahale sonucu Irak barış istemek zorunda kaldı.
- Yapılan anlaşmaya göre kitle imha silahlarının imha edilmesi gerekiyordu.
- ABD Uluslar arası kamuoyunun tüm karşı çıkmasına rağmen Irak'ın bu yükümlülüğünü yerine getirmediğini belirterek 2003 yılında yeniden Irak'a saldırdı. Bu kez kendisine sadece İngiltere askeri destek verdi.
- Savaş kısa sürede sonuçlandı. Irak'ta yeni bir yönetim kurularak devlet başkanı Saddam Hüseyin idam edildi.

Örnek Soru 2010 LYS

- Dünya petrol rezervinin % 60'ının Orta Doğu'da olması
  - Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesini Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı devletlerin tehdit unsuru olarak görmesi
- Yukarıdaki durumların bir sonucu olarak aşağıdakilerden hangisi bir dünya sorunu hâline gelmiştir?

- A) İsrail Devleti'nin kurulması
- B) Filistin mültecileri sorunu
- C) Körfez krizi
- D) İran-İrak Savaşı
- E) Orta Doğu'da su sorunu

Filistin Sorunu

- 1948'de kurulan İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi ve Arap-İsrail savaşlarından istenen sonucun alınmaması örgütlü mücadeleyi gerekli kılmıştı.
- 1964'te Yaser Arafat tarafından kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) zamanla birleşmeyi sağladı.
- Siyasi çözüm yolları arayan FKÖ, BM tarafından 1974'te Filistin halkının tek temsilcisi olarak tanındı.
- 1987'de FKÖ'nün yönlendirmesiyle Filistin topraklarında ayaklanma (intifada) başladı.
- Ayaklanma sırasında İsrail'in insan hakları ihlalleri tüm dünyada tepki çekti.
- 1988'de bağımsız Filistin devleti kuruldu. Yaser Arafat devlet başkanı seçildi.
- 1993 Oslo görüşmeleri ile FKÖ ve İsrail birbirlerini tanıdı.
- Filistin sorunu halen Ortadoğu'da çözüm bekleyen en önemli sorun olarak durmaktadır.

Afganistan

- SSCB 1989'da Afganistan'ı boşaltınca mücahitler ile SSCB destekli hükümet arasında savaşlar başladı.
- Mücahitler 1992'de bu savaşı kazandılar fakat bu sefer de iç mücadele başladı.
- Bu durumdan yararlanan Taliban grubu 1996'da Afganistan'ın kuzeyi hariç kontrolü ele alarak bir islam devleti kurdular.
- 11 Eylül 2001 ABD terör saldırıları üzerine ABD Afganistan'ı sorumlu tuttu.
- 2001 sonunda Taliban bölgeden uzaklaştırılarak yerine Hamid karzai liderliğinde bir hükümet kuruldu.
- Önceleri BM sonrasında ise Nato bölgede güvenliği sağlamaya çalıştıysa da halen Afganistan'da güvenlik tam olarak sağlanabilmiş değildir.

Orta Doğu'da Su Sorunu

- Ortadoğu'nun başlıca su kaynakları Dicle, Fırat, Asi, Şeria ve Nil nehirleri'dir.
- Bu akarsuların farklı ülkelerde bulunması su paylaşım sorununun doğmasına neden olmuştur.
- Nil nehri Mısır, Sudan ve Etiyopya arasında sorun oluşturmaktadır.
- Şeria nehri Ürdün, Suriye ve İsrail arasında sorun oluşturmaktadır.
- Asi nehri Lübnan, Suriye ve Türkiye arasında sorun oluşturmaktadır. Asi nehri ülkemizden denize dökülen bir akarsudur.
- Türkiye'den doğan Dicle ve Fırat özellikle GAP'ın uygulanmasından sonra Suriye ve Irak ile sorun oluşturmuştur.
- 1987'de Şam'da imzalanan protokol ile Türkiye Suriye'ye saniyede 500 metreküp su bırakmayı taahhüt etmiştir.

Dünyadaki Bilimsel Gelişmelerin Etkileri

- **Nanoteknoloji:**Nanometre bir metre'nin milyarda biri ölçüsünde bir uzunluk birimidir.Bu teknolojinin ana unsuru maddenin bu küçüklükte kontrol edilmesine dayanır.
- Nanoteknoloji, makine yapımı,tıp,elektronik,tarım, fizik,havacılık,uzay araştırmaları,çevre ve enerji üretimi gibi bir çok alanda kullanılmaktadır.
- Nanoteknoloji ürünü chipler ve özel donanımlar ile canlı organizmalar uzaktan kontrol edilmektedir.
- Kalp ve beyin hastalıklarının tedavisi ve ilaç sektöründe de Nanoteknoloji kullanılmaktadır.
- **Organ Nakli:**1954'te ilk başarılı böbrek nakli yapılmıştır. İlk kalp nakli ise 1967'de Güney Afrika'da gerçekleşmiştir. 1980 sonrasında organ nakliyle ilgili çalışmalar hız kazanmıştır.
- **Kopyalama:**1996'da **Dolly** adı verilen koyun ile ilk kopyalama işlemi gerçekleşti.
- Ülkemizde ilk kopyalama **Oyalı** adı verilen koyun ile 2007 tarihinde gerçekleşmiştir.
- Kopyalamanın faydaları soyları tükenmekte olan canlıların soylarının devamı,doku ve organ nakli, hastalıkların tedavisi olarak sayılabilir.
- Kopyalama'nın olumsuz yönleri çok tepki çekmekte bu yüzden insan kopyalanması etik bulunmadığı için yasaklanmaktadır.
- **İnternet:**1990'lardan sonra dünyayı etkileyen belki de en önemli olay internetin yaygınlaşması oldu.
- Bu durum küreselleşmeyi de beraberinde getirmiştir
- **Müzik:**Özellikle elektronik seslerin müzik sektöründe kullanılması sektöre yeni bir boyut kazandırmıştır. Michael Jackson ve Madonna bu türün en önemli temsilcileridir.
- **Silahlanma:** Bilimsel gelişmelerin en fazla kullanıldığı alanlardan birisi de silah sektörüdür.
- Körfez Savaşında akıllı mühimmat kullanımı %10 düzeyinde iken bu durum son Irak hareketinde %70'lere çıkmıştır.
- **Uzay Çalışmaları:** Soğuk Savaşın bitmesiyle uzay araştırmaları ortak yapılmaya başlanmıştır.
- 1990'da Venüs yüzeyine inilerek araştırma yapıldı.
- ABD'ye ait Phoenix (Anka Kuşu) adlı uzay aracı 2008'de Mars'a gönderilmiş ve 90 gün boyunca dünyaya önemli bilgiler göndermiştir.
- Uluslar arası uzay istasyonu kurma çalışmaları devam etmektedir.

Örnek Soru 2012 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, 1940-1960 yılları arasında yapılan icat ve keşiflerden biri değildir?

- A) Lazerin icat edilmesi
- B) İlk nükleer reaktörün kurulması
- C) İlk kalp naklinin yapılması
- D) Çocuk felci aşısının geliştirilmesi
- E) DNA'nın kimyasal yapısının çözülmesi

Küreselleşme

- Endüstriyel gelişmelere ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasına bağlı olarak siyasi, kültürel, ekonomik ilişkilerin dünya çapında yaygınlaşması Küreselleşme olarak adlandırılmaktadır.
- İletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür.
- Bilgi ve kültür internet aracılığı ile tüm dünyaya hızlı bir şekilde yayılmaktadır.
- Küreselleşmenin sinema, müzik, spor, sanat v.b. bir çok alanda etkileri görülmüştür.
- Titanik filminin dünyada 400 milyon kişi tarafından izlenerek hasılat rekoru kırması, Harry Potter serisinin ilk altı kitabının 325 milyon adet satması, Madonna'nın toplamda 120 milyon adet albüm satış rekoruna ulaşması küreselleşmenin önemli kanıtlarıdır.

Değişen Dünya ve Türk Dış Politikası

Rusya Federasyonu

- Türk cumhuriyetlerinin bağımsız olmasıyla Türkiye bu cumhuriyetlerle ilişkilerini geliştirdi.
- Bu durum Rusya'nın rahatsız olmasına neden oldu.
- Rusya 90'lar boyunca Türkiye'yi Çeçenlere destek vermekle suçladı.
- Türkiye ise Rusya'yı terör örgütüne destek vermekle suçladı.
- Bu sorunlara rağmen ilişkiler zamanla gelişmiştir.
- Rus doğalgazını Karadeniz'in altından Samsun'a ulaştıran Mavi Akım Projesi önemlidir.
- Şu an Rusya Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı komşu ülkedir.

Azerbaycan

- 1991'de bağımsız olan Azerbaycan'ı tanıyan ve elçilik açan ilk ülke Türkiye'dir.
- Dağlık Karabağ sorununda tam destek verilmiştir.
- Boru hattı projelerinde işbirliği yapılmaktadır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı

- Azeri petrolünü Akdeniz kıyısına ulaştırmaktadır.
- 2005 yılında tamamlanmıştır.

Güney Kafkasya doğalgaz boru hattı

- Güney Kafkasya doğalgaz boru hattı projesi ile Azeri doğalgazı Türkiye üzerinden dünya pazarına açılacaktır.
- Bakü-Tiflis-Erzurum arasında yapılmıştır.
- 2007'de faaliyete geçmiştir.

Trans-Hazar boru hattı

- Türkmenistan doğalgazını Türkiye üzerinden Avrupa pazarına ulaştırmayı hedeflemektedir.
- Türkmenistan ile görüşmeler devam etmektedir.

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, Hazar Havzası'ndan çıkarılan petrolün Ceyhan üzerinden dağıtımını sağlayan ve 11 yılda tamamlanan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi'ni destekleyen devletlerden biri değildir?

- A) ABD
- B) Rusya
- C) Türkiye
- D) Gürcistan
- E) Azerbaycan

Ermenistan

- Türkiye 1991’de bağımsızlığı tanımıştır.
- Fakat soykırım iddiaları ve Karabağ işgali ilişkilerin gelişmesini engellemiştir.
- Bunun sonucunda Türkiye Ermenistan ile olan kara sınırını kapatmıştır.

Gürcistan

- Petrol ve doğalgaz projeleri ilişkileri geliştirmiştir.
- Rusya ile problemler yaşayan Gürcistan Türkiye ile yakınlaşmaya başlamıştır.

Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teskilatı (KEİ)

- Karadeniz kıyısı ve Balkanlardaki devletlerin üye olduğu teşkilat 1992’de İstanbul’da kurulmuştur.
- Amaç üye ülkeler arasında ilişkileri geliştirmektir.

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri

- Türk cumhuriyetleri ile ilişkiler gelişmektedir.
- Türkçe konuşan ülkeler devlet başkanları zirvesi 1992’den beri düzenlenmektedir.
- Ortak bir alfabe oluşturma çalışmaları yapılmakta
- Türkmen ve Kazak yeraltı zenginliklerinin dünya pazarlarına açılmasına çalışılmaktadır.

Kıbrıs

- KKTC’nin kurulmasını Rumlar BM’de hukuken geçersiz sayılmasını sağladılar.
- 1997’de Rum kesiminin AB adaylığının kabulü üzerine çözümsüzlük politikasına geçtiler.
- 2004 yılında hazırlanan Annan planı iki tarafta da referandumuna sunuldu.
- Bu plana göre Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti kurulacaktı.
- Planı Türk tarafı kabul ederken Rum tarafı reddetti.
- Bu Türklerin barış yanlısı olduğunu kanıtlamıştır.

Türk Ordusunun Yurtdışı Görevleri

- Türk Ordusu barışı korumak amacıyla BM,NATO ve AB liderliğinden birçok ülkede görev almıştır.
- Bu ülkeler Somali, Bosna-Hersek, Arnavutluk , Kosova, Afganistan ve Lübnan’dır.

1980 Sonrası Türkiye

Siyaset:

- 1983 seçimlerini Turgut Özal liderliğindeki Anavatan Partisi kazanmıştır.
- 1987 referandumunu ile siyasi yasaklı olan Demirel, Ecevit, Erbakan ve Türkeş’in yasakları kalkmıştır.
- 1989’da Turgut Özal cumhurbaşkanı seçildi.
- 1991’de Demirel, DYP-SHP koalisyon hükümeti ile yeniden başbakan oldu.
- Demirel 1993’de Özal’ın ölümü üzerine cumhurbaşkanı seçildi.
- Tansu Çiller Türkiye’nin ilk kadın başbakanı oldu.
- 1995’de AB ile Gümrük Birliği anlaşması imzalandı.
- 1995-2001 arasında Erbakan, Mesut Yılmaz ve Ecevit başkanlığında koalisyonlar kuruldu.
- AB uyum yasaları çıkarıldı.
- 2000’de Ahmet Necdet Sezer cumhurbaşkanı oldu.
- 2002 ve 2007 seçimlerin AKP kazandı.
- 2007’de Abdullah Gül cumhurbaşkanı seçildi.

Kültürel Gelişmeler ve Sosyal Hayat:

- Şehirli nüfus 1980’lerde %50 iken 2007’de %70’lere yükseldi.
- İlk renkli TV yayını 1984’te gerçekleşti.
- 1990’da ilk özel TV kanalı açıldı.
- 90’larla birlikte Türk sineması yeniden canlandı.
- Nuri Bilge Ceylan’ın Üç Maymun filmi Cannes Film Festivalinde en iyi yönetmen ödülünü aldı ve Yabancı Film Oscar’ına aday gösterildi.
- Orhan Pamuk Nobel Edebiyat ödülünü aldı.
- 1980-85 arasındaki okuma yazma seferberliği sonucu okur yazar oranı yükseltildi.
- 1997’de sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçildi.
- Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ile uzaktan eğitim yaygınlaşmıştır.
- 1993’te ODTÜ’de ilk internet bağlantısı kurulmuştur.

Ekonomik Gelişmeler:

- 24 Ocak 1980 kararları sonucunda Türkiye serbest piyasa ekonomisine geçti.
- 1997’den 2008’e kadar zaman zaman ekonomik krizler yaşanmıştır.
- IMF ile anlaşmalar imzalanmıştır.
- 2005’de paradan altı sıfır atılmıştır.
- GAP konusundaki çalışmaların büyük kısmı tamamlanmıştır.

Örnek Soru 2010 LYS

Aşağıdakilerden hangisi 1980’li yıllarda Türkiye’de görülen gelişmelerden biri değildir?

- A) Yapılan referandumla siyasi yasakların kaldırılması
- B) Kalkınma planları hazırlamak üzere Devlet Planlama Teşkilatının kurulması
- C) İlk renkli televizyon yayınının başlaması
- D) Yüksek Öğretim Kurulunun kurulması
- E) Anavatan Partisinin kurulması

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisi Türkiye’de 1960 – 2000 yılları arasında görülen bilimsel veya teknolojik gelişmelerden biri değildir?

- A) Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) kurulması
- B) İlk televizyon yayınının başlaması
- C) İlk İnternet bağlantısının kurulması
- D) İlk radyo yayınının başlaması
- E) İlk organ naklinin yapılması

Örnek Soru 2010 LYS

Aşağıdakilerden hangisi Kıbrıs sorununun çözümü için Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan’ın taraflara sunduğu planda yer alan konulardan biridir?

- A) Güney Kıbrıs Rum Kesimi’nin Avrupa Birliğine tam üye olması
- B) Lokmacı sınır kapısının açılması
- C) Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması
- D) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliğine üye olması
- E) Kıbrıs sorununun çözümünün Avrupa Birliğiyle Türkiye’ye bırakılması

Küresel Sorunlar

- Küresel Isınma
- Çevre Kirliliği
- Uluslararası Terör
- Nüfus Artışı ve İşsizlik
- Yetersiz Beslenme ve Açlık
- Salgın Hastalıklar

Kyoto Protokolü

- BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine bir ek olarak hazırlanmış protokoldür.
- Küresel ısınma ve iklim değişikliği ile ilgili mücadeleyi sağlamaya yöneliktir.
- 1997'de Japonya'nın Kyoto kentinde görüşülmüş 2005'de yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye 2009'da imzalamıştır.

Örnek Soru 2010 LYS

Bütün devletlerin iş birliğini gerektiren bir sorun olan küresel ısınmanın çözülebilmesi amacıyla, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne bir ek niteliğinde hazırlanarak 2005 yılında yürürlüğe giren düzenleme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Maastricht Kriterleri
- B) Kyoto Protokolü
- C) Cenevre Konferansı
- D) Bandung Konferansı
- E) Monreo Doktrini

Salgın Hastalıklar

- AIDS
- Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi Hastalığı
- Kuş Gribi (H5N1 virüsü)
- SARS (Akut solunum yetmezliği sendromu)
- Hepatit
- Sıtma
- Domuz Gribi (A/H1N1 virüsü)

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

- Birleşmiş Milletler Örgütü ya da kısaca Birleşmiş Milletler (BM) (UN – United Nations) 24 Ekim 1945'te kurulmuş dünya barışını, güvenliğini korumak ve uluslar arasında ekonomik, toplumsal ve kültürel bir iş birliği oluşturmak için kurulan uluslararası bir örgüttür.
- Örgütün, kurulduğu yıllarda 51 olan üye sayısı şu an itibariyle üyeliği kaldırılan Vatikan ve değiştirilen Çin Halk Cumhuriyeti son katılan üye Karadağ dahil 192'ye ulaşmıştır.
- Örgütün yönetimi New York'ta bulunan genel merkezinden yürütülür ve üye ülkelerle her yıl düzenli olarak yapılan toplantılar yine bu genel merkezde gerçekleştirilir.
- Örgüt yapısal olarak idari bölümlere ayrılmıştır; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Yönetim Konseyi, Genel Sekreterlik ve Uluslararası Adalet Divanı. Örgütün en göz önündeki mercisi Genel Sekreterdir.

Örnek Soru 2011 LYS

Dünyada barış ve güvenliği korumak, hak ve eşitliği sağlamak, kendi kaderini belirlemek ilkeleri temelinde ülkeler arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek; ekonomik, toplumsal, kültürel ve beşerî sorunları çözmeye uluslararası iş birliği sağlamak amacıyla 24 Ekim 1945'te kurulan ve merkezi New York'ta bulunan kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- B) Karadeniz Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
- C) Ekonomik İş Birliği Teşkilatı
- D) Avrupa Birliği
- E) Birleşmiş Milletler

Kuruluşu

- 1941 Atlantik Bildirisi ile temelleri atılmıştır.
- 1942 Washington görüşmeleri ile BM Demeci yayınlanmıştır.
- 1943 Moskova Konferansında ABD,SSCB, Çin ve İngiltere temsilcileri daimi bir barış teşkilatının kurulması konusunda ablaşmaya varmışlardır.
- Bu dörtlü 1944'te Washington'da Dumbarton Oaks Önerilerini yayınlarak teşkilatın görev ve yetkilerini belirlemişlerdir.
- Şubat 1945 Yalta Konferansında Mihver Devletlerine savaş ilan eden devletlerin üye olarak kabul edilmesi ilkesi benimsenmiştir.
- 1945 San Francisco Konferansı ile 51 devlet Birleşmiş Milletler Anlamasını kabul etmişlerdir.

Örgüt yapısı

Genel Kurul

Birleşmiş Milletler'in New York'taki karargah binasıdır. Genel Kurul, üye devletlerden oluşur. Her üyenin Genel Kuruldaki temsilcileri 5 kişiden çok olamaz. Genel Kurul'un görevleri şunlardır:

- Silahsızlanma ve silah denetimi konusunda önerilerde bulunmak.
- Barış ve güvenliği etkileyecek görüşmeler yapmak, her konuda önerilerde bulunmak.
- Ülkeler arasındaki iyi ilişkileri bozucu sorunların, barışçıl yollarla çözümü için önerilerde bulunmak

Güvenlik Konseyi

Siyasal alanda bir yürütme organıdır. Konseyin 5 daimi üyesi olan ABD, Çin, İngiltere, Fransa, Rusya'nın veto hakkı bulunmaktadır. 10 geçici üye ise iki yıllık bir süre için seçilirler. Türkiye 2009 yılı itibarıyla iki yıllığına seçilen geçici üyelere biridir. Seçimlerinde coğrafi denge esas alınır. 15 üyesi olan bu kurulun görevleri şunlardır:

- Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine uygun biçimde barış ve güvenliği korumak.
- Uluslararası bir anlaşmazlığa yol açabilecek her türlü çekişmeli durumu soruşturmak.
- Uluslararası çekişmeli konularda anlaşma koşullarını önermek.
- Silahlanmayı denetleyecek planlar hazırlamak.
- Barışa karşı bir tehlike veya saldırı olup olmadığını araştırarak, izlenecek yolu önermek.
- Saldırganlara karşı askeri birlikler kurularak önlemler almak.

Güvenlik Konseyinin Karar Alma Süreci

Güvenlik Konseyinin karar alabilmesi için 9/15 oranı gerekli olup, daimi üyelere birisi aksi yönde oy kullanmaması gereklidir. BM içtihatlarına göre Güvenlik Konseyi karar alırken veto yetkisine sahip üyelere biri veya birkaçının oylamaya katılmaması bu üyelerin kararı veto ettiği anlamına gelmemektedir. Ayrıca daimi üyelerin çekimser kalmaları da aynı sonucu vermektedir.

Birleşmiş Milletler'e Bağlı Kuruluşlar

FAO – Gıda ve Tarım Örgütü

Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organisation, FAO*), açlığı yok etmek ve beslenme şartlarını iyileştirmek amacıyla 1943'te kurulan ve 1946'da Birleşmiş Milletler'in uzmanlık kuruluşu haline gelen bir örgüttür. Merkezi Roma'dadır.

ILO – Uluslar arası Çalışma Örgütü

Uluslararası Çalışma Örgütü ya da ILO (*International Labour Organisation*), ülkelerdeki çalışma yasalarında ve bu alana ilişkin uygulamalarda standartları geliştirmek ve ileriye götürmek gibi bir amaçla kurulmuştur. Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunmaktadır.

IMF – Uluslar arası Para Fonu

Uluslararası Para Fonu, ya da daha çok bilinen kısaltmasıyla IMF (*International Monetary Fund*), global finansal düzeni takip etmek, borsa, döviz kurları, ödeme planları gibi konularda denetim ve organizasyon yapmak, aynı zamanda teknik ve finansal destek sağlamak gibi görevleri bulunan uluslararası bir organizasyondur. Merkezi Washington'dadır.

UNESCO – BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü ya da UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*), Birleşmiş Milletler'in özel bir kurumu olarak, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946 yılında kurulmuştur. Merkezi Paris'te bulunmaktadır.

WHO – Dünya Sağlık Örgütü

Dünya Sağlık Örgütü (*World Health Organization - WHO*), Birleşmiş Milletler'e bağlı olan ve toplum sağlığıyla ilgili uluslararası çalışmalar yapan örgüttür. Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentindedir.

UNICEF - BM Çocuklara Yardım Fonu

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu ya da UNICEF (*United Nations Children's Fund*) 1954 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından çocuk haklarının korunması adına tanıtım ve savunma çalışmaları yapmak, çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasına yardımcı olmak ve çocukların potansiyellerini eksiksiz biçimde gerçekleştirmek için fırsatlar yaratmak üzere görevlendirilmiş bir kuruluştur. Merkezi New York'dadır.

Örnek Soru 2011 LYS

Aşağıdakilerden hangisinin açıklaması, karşısında yanlış olarak verilmiştir?

- A) Ulusal Ajans - Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarını ülke çapında koordine eden ajans
- B) Baas - Arap Sosyalizminin yöntemleriyle Arap dünyasında bir yeniden doğuş gerçekleştirmeye çalışan siyasi anlayış
- C) Prestroika - Petrol ihraç eden ülkeler birliği
- D) İrangan Olayı - Irak savaşı nedeniyle İran'da Humeyni rejiminin, ABD'den İsrail aracılığıyla silah satın alması
- E) Körfez Krizi - Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinin sonucu

Örnek Soru 2012 LYS

Aşağıdakilerden hangisi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda, 9 Aralık 1948 tarihinde "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme"nin kabul edilmesinin nedenlerinden biridir?

- A) Afrika'da şiddetli etnik ayrımcılığın ve düşmanlığın hüküm sürmesi
- B) ABD'nin Vietnam Savaşı'nda izlediği politikaya Batılı müttefiklerin destek vermemesi
- C) II. Dünya Savaşı sırasında hukuki olmayan ve insanlık dışı uygulamaların yaşanması
- D) Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Sırp milliyetçilerinin Boşnaklara soykırım uygulaması
- E) Filistinlilerin ülkelerinden çıkarılmalarının da etkisiyle Mısır-İsrail Savaşı'nın yaşanması